

hariak

Recreando la educación emancipadora

2021eko urtarrila

sakonean en profundidad solasean en diálogo ekin
lanari hay alternativas begirada konprometituak
miradas comprometidas matxino artean en rebeldía

Argitalpen hau Garapenerako Lankidetzaren Euskal Agentziaren laguntzarekin (GLEA) egin da, honako proiektu honen arloan: *Hezkuntza kritikoko prozesuak laguntzeko hausnarketak, eztabaidak eta proposamenak. Gizarte Eraldaketarako Hezkuntzaren V. Biltzarra* (2019). Testuen edukia Hegoaren erantzukizuna da soilik, eta ez du nahitaez Garapenerako Lankidetzaren Euskal Agentziaren (GLEA) eta Garapenerako Nazioarteko Lankidetzaren Espainiako Agentziaren (AECID) iritzia islatzen.

Argitaratze kontseilua:

Inmaculada Cabello Ruiz

Juanjo Celorio Díaz

Sandra Dema Moreno

Alejandra Boni Aristizábal

Joseba Sainz de Murieta Mangado

Mª Luz De la Cal Barreda

Jone Martínez Palacios

Jaume Martínez Bonafé

Mª Jesús Martínez Usaralde

Gema Celorio Díaz

Raquel Calvo Larralde

Amaia del Río Martínez

Lege-gordailua: BI-1805-2016

10.zk., 2021eko urtarrila

Diseinua eta Maketazioa: Marra, S.L.

Wendy Harcourten testuaren itzulpena:

Andrés Krakenberger

Azaleko argazkia:

Joseba Sainz de Murieta

Feminismos reunidos. La revolución empieza en tu salón mahai-jokoaren argazkia. *Sangre Fucsia* kolektiboak diseinatutako jokoa <<https://sangrefucsia.wordpress.com/feminismos-reunidos>>

Eskerrak eman nahi dizkiogu Mar Cendóni, zerbaki honetarako kolaborazioarengatik; izan ere, berak egindako *collage*etako bat erreproduzitzen utzi digu, Revirada Feminista aldizkariaren 3. zenbakiaren azalean erabili zena.

Aldizkari hau paper ekologikoan inprimatu da, eta horren lehengaia baso-kudeaketa iraunkorraren bitartez eskuratu da.

Agiri hau Creative Commons-en lizentziapean dago. Baimena duzu lan hau koptatu, banatu eta publikoki hedatzeko, betiere, kontuan hartuta lanaren kredituak adierazi behar dituzula, eta ezin duzula merkataritza-xedeetarako erabili. Ezin da lan honetatik eratorritako obrarik aldatu, eraldatu edo sortu. Lizentzia, osorik: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Finantzatzaileak:

GARAPENERAKO
LANKIDETZAREN
EUSKAL AGENTZIA
AGENCIA VASCA DE
COOPERACIÓN PARA
EL DESARROLLO

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

Cooperación
Española

Argitaratzailea:

Universidad
del País Vasco

Euskal Herriko
Unibertsitatea

INSTITUTO DE ESTUDIOS SOBRE DESARROLLO Y COOPERACIÓN INTERNACIONAL
INBOKORTUO LANBIDEA ETEN GARAPENAREN BURUZKO IKASBETI INBOKORTUO

UPV/EHU

Zubiria Etxea Eraikina

Agirre Lehendakariaren etorbidea 81 • 48015 Bilbo

Tel.: 94 601 70 91 • Faxe: 94 601 70 40

UPV/EHU

Arabako Campuseko Liburutegia

Nieves Cano kalea 33 • 01006 Vitoria-Gasteiz

Tel.: 945 01 42 87 • Faxe: 945 01 42 87

UPV/EHU

Carlos Santamaria Zentroa

Ehuyar Plaza 2 • 20018 Donostia-San Sebastián

Tel.: 943 01 74 64

www.hegoa.ehu.eus

aurkibidea

2

editoriala

Ezagutza despatriarkalizatzea

Jone Martínez-Palacios

4

sakonean

Ikaskuntzako eta desikaskuntzako gune eraberritzaileak:
pedagogia feminista esperimentalei buruzko hausnarketak
Wendy Harcourt

12

solasean

Pentsamendua modu kolektibo eta are anonimoan eraikitzen da
Mari Luz Esteban Galarza

20

ekin lanari

Klinika juiridikoa eta iusfeminismoaren praxia
Maggy Barrère Unzueta

Revirada feminista, komunitate feministarentzako tresna
eta ikaskuntza horizontalerako gune segurua

Revirada Revista Feminista

La Prospe eta herri-hezkuntzaren bere esperientzia feminista: ahotsen batura
Prospeko Herri Eskola

26

begirada konprometituak

zinema/dokumentalak Voces plurales: estrategias de mujeres por la memoria
y la justicia en Guatemala • Camionas. Crímenes de lesbofobia en la V región

argitalpenak En tiempos de muerte: Cuerpos, rebeldías, resistencias •
Educar para la emancipación. Hacia una praxis crítica desde el sur

erakundeak African Gong • Women's Link Worldwide

ezinbesteko agenda Foro Social Mundial (FSM) •

Latinoamerikako Nazioarteko III. Mintegia: gatazka eta politika garaikideak - SIALAT

30

matxino artean

Fuck Gender Roles

*p.nitas**. Ilustratzailea, artibista eta ziberartibista feminista

sakonean en profundidad solasean en diálogo ekin
lanari hay alternativas begirada konprometituak
miradas comprometidas matxino artean en rebeldía

Ezagutza despatriarkalizatzea

Ezagutzara ikuspegi kritikotik abiatuta hurbiltzea baldin bada gure xedea, gure interesekoa izango da horri lotutako gutxienez hiru alderditan arreta jartzea. Lehenik eta behin, horren legitimazio-iturriak zein diren jakin nahiko dugu, hau da, gauza ezaguna benetakoa dela baieztatzeko oinarriak zein diren. Bigarrenik, arreta jarriko dugu hori sortzen duten eragileen izaeran, euren kokapen sozialean eta eskuragarri duten kapital global metatuan. Hirugarrenik, garrantzitsua izango da eragile horiek euren iritzi eta intuizioen emaitzak (euren *doxa*) *episteme* gisa instituzionalizatzeko erabiltzen dituzten tresna motak aztertzea.

Ezagutza legitimatzeko iturriak bereizteko xedez, autoritatea legitimatzeari buruzko Weberren tipo idealak erabil ditzakegu oinarritzat. Egilearen iritzi, autoritatea tradizioaren, erlijioaren eta arrazoiaren inguruko argudioetan oinarritu daiteke. Modu analogoan, ezagutza gisa aurkezten den hori hiru elementuren bidez bermatuta egon daiteke: tradizioaren bidez ("nik badakit generoaren arabera lanaren banaketa hobea dela banaketa ekitatiboa baino, beti horrela egin izan delako"), erlijioaren bidez (ikusitako zaintzaren etika erreakzionarioaren kasua, zeinak lana generoaren arabera banatzea justifikatzen duen, agindu katolikoan oinarrituta) eta arrazoiaren bidez, funtsean esparru akademikoan finkatuta (ikusitako pentsalari ilustratu batzuen proposamenak, hala nola Voltaire, Kant eta Rousseauenak, emakumezkoek gizartean izan beharreko tokiari buruz, sexuen osagarritasunaren printzipioan oinarrituta). Ilustrazioarekin, proiektu positibistaren goraldiarekin eta esparru akademikoaren garapenarekin batera, ezagutza objektiboa eta axiologikoki neutrala Iparralde Globaleko zirkuitu akademikoetan sortu zelako ideia instituzionalizatu zen. Unibertsitatea, BBVAh (burgesak, zuriak, gizonezkoak, helduak eta heterosexuak) erako subjektuek XX. mendearen hasierara arte kontrolpean hartutako esparru akademikoaren erakunde zentrala zen aldetik, ezagutzaren sinonimotzat jo zen. Era horretan, ezagutzaren ideia hori pentsamendu binarista batean oinarritzen da, non aditua (jakintsua) eta pertsona profanoa (ezagutza bizitza-esperientzian oinarritzen du, eta ez dauka argudio teknikorik, ezta kapital akademikorik ere dakiena justifikatzeko) kontrajartzen diren.

Horrela, aditu akademikoak ezagutza akademikoaren monopolioa dauka, eta, horregatik, kokapen pribilegiatua dauka ezagutza ekoizteko zirkuituetan. Eragile baten kapital kulturala zenbat eta handiagoa izan, orduan eta handiagoa da *episteme* itxurako *doxa* ekoizteko gaitasuna. Esparru akademikoa betetzen duten eragileen inguruko datu batzuei esker, gauzak izendatzeko orduan lehenetsi den ikuspegia ondoriozta dezakegu, fenomeno sozialak nahiz kulturak izan. Ipar Amerikako unibertsitateak 1960.aren hasieran ireki ziren beltzen komunitatearentzat; Europan, unibertsitateek XX. mendearen hasieran onartu zituzten emakumeak. Gaur egun, badakigu esparru akademikora sartzeko oztopoak dituztela pertsona zehatz batzuek, emakumezko txiroek, dibertsitate funtzionala dutenek... Bertan egoteak talde sozialen interesak ordezkatzeko direla modu automatikoan bermatzen ez duen arren, Iparralde Globaleko ezagutza-nodoan (ikerketatalde zuzendaritza, katedrak, etab.) kokapen garrantzitsua duten pertsonak BBVAh subjektuak izateak aukera gehiago sortzen ditu haien hitza eta munduari buruz duten ikuspegia mundu sozial eta naturalaren benetako ezagutza gisa hartzeko.

Era berean, ezin dugu albo batera utzi eragile horiek legitimazio-tresna jakin batzuk erabiltzen dituztela datuak aurkezteko fenomenoren baten inguruko ezagutza gisa. Aurkibide bakoitza,

substantzia bakoitza, material bakoitza, ikuspegi bakoitza, elkarrizketa sakonen gidoi bakoitza, ikerketa-erakusgarri bakoitza... azpiratze-matrize batek markatuta dago, eta, egungo testuinguruan, kolonialista, kapitalista, patriarkala, klasista, arrazista eta kapazitista da. Egiara hurbiltzeko jaio diren tresna horiek, eraikuntza prozesuaren beraren inguruan hausnartzen ez badute (erreflexibotasun zirkularra txertatu ez badute), egia subjektibo batera hurbiltzen gaituzte, eta horiek diseinatzen dituen eragileak daukan kokapen sozialak markatuta daude.

Azpiratze-matrize horren ezaugarri nagusia da klase, genero, arraza, dibertsitate funtzional, adin eta abarren pentsamendu binarista dakarrela, eta objektiboa eta neutrala den gauza oro ukitzen duela. Honen guztiaren adibide garaikide bat dira filosofia morala eta psikologia, Lawrence Kohlbergen eskutik, eta garapen moral unibertsalaren teoria lortzeko egiten duen saiakera. Egileak ulertu nahi zuen zelan bihurtzen den moral heteronomoa duen haur bat moral autonomoa duen pertsona heldu. Horretarako, Iparralde Globaleko klase sozial zehatz bateko gizonezko zuriak osatutako lagin bat hautatu zuen. Teknika gisa dilema moraletan oinarritutako teknika erabili zuen; horien protagonistak gizonezko zuriak ziren, eta horiek arazo abstraktuak eta ez oso gertagarriak zituzten, bizipenei dagokienez. Emaitzekin moralaren garapenaren eskala sortu zuen, hiru etapatan bereizita (aurrekonbentzionala, konbentzionala eta konbentzio-ostekoa). Hori sortu ondoren, emakumezkoen lagina hartu zuen, eta, etapak berriro diseinatu ordez, gizonezkoen bizipenetan oinarrituta aurretik diseinatutako kategorietan txertatu zituen horien erantzunak; horri esker ondorioztatu zuen emakumezkoak, oro har, moral konbentzionalera iristen zirela. Halaber, egileak beste herrialde batzuetara eraman zuen bere esperimentera, adibidez, Txinara, dilemak kultur estereotipoetara egokituta, moralaren garapenaren erabateko ezagutza lortzeko asmoz. Kohlbergen saiakera horrek erakusten du esparru akademikotik sortutako ezagutzaren zati batek ikuspegi patriarkala, klasista eta arrazista instituzionalizatu eta naturalizatu duela. Horri kontrajarrita hurbilpen epistemologiko kritikoak, hegoaldekoak eta feministak daude, eta horien xedea da ezagutza demokratizatzea; horrek dakar, halabeharrez, hori despatriarkalizatzea, hitzaren zentzurik zabalenean.

Hala, ezagutza despatriarkalizatzeak dakar hori eusten duen binarismotik (generoa, arraza, klasea) ateratzea, garai kapitalistetatik askatzea, baita erauzte- eta metatze-logiketarik askatzea ere. Despatriarkalizazioari heuristika interseksionaletik begiratzen badiogu, ondoriozta dezakegu ariketa horrek esan nahi duela egiazat agertzen dena testuingurutik ateratzea, egia ekoizteko zirkuitu kapitalisten barruan ulertzea (i.e. aldizkarien, unibertsitateen eta abarren rankingetan lehiatzeko ekoiztutako ezagutza), metatze- eta azpiratze-logikek zeharkatuta (kapital akademikoa metatzea eta mendeko subjektuak azpiratzea). Despatriarkalizatzeak azpiratze-matrize konplexu baten eragina desagitea ekarriko du. Hori ez da azaltzen soilik azpiratze maskulinoa etenda, baizik eta benetako ezagutza neutral gisa aurkezten dena boterearen desorekan eta desberdintasun ontologikoki konplexuan oinarrituta dagoela ulertuta, zeinaren ardatzak gurutzebidean dauden, eta horrek ulergarri bihurtzen du heteropatriarkatu kapitalista ekozida edo, Donna Haraway dioen moduan, Gauza Eskandalagarri Hori errotik kendu nahi izatea ezagutza prozesu bidezko eta solidarioetatik.

Wendy Harcourtek utzitako irudia.

Ikaskuntzako eta desikaskuntzako gune eraberritzaileak: pedagogia feminista esperimentalei buruzko hausnarketak

Wendy Harcourt doktorea irakasle titular eta Westerdijk irakasle izendatu zuten generoaren, dibertsitatearen eta garapen iraunkorraren arloan, Hagako Erasmus Unibertsitateko [Gizarte Ikasketen Nazioarteko Institutuan](#), 2017an. EU H2020-MSCA-ITN-2017 *Marie Skłodowska-Curie Well-being, Ecology, Gender, and Community Innovative Training Networks* (WEGO-ITN, Prestakuntza Sare Berritzaileak) sareen koordinatzailea da; lanpostu hori 2017ko maiatzean lortu zuen. Harcourt irakaslea ISS seriean sartu zen 2011n, [Erromako Nazioarteko Garapenerako Elkartean](#) 23 urte egon ondoren, *Garapena eta Programen Zuzendaritza* aldizkariaren editore modura. Haren monografia: *Body Politics in Development: Critical Debates in Gender and Development* ([Gorputz-politikak garapenean: generoari eta garapenari buruzko eztabaida kritikoak](#)) Zed Books argitaletxeak argitaratu zuen 2009an, eta [Feminist Women Studies Association](#) (Emakume Feministen Ikasketen Elkartea) elkartearen saria jaso zuen, 2010ean. *Palgrave Series on Gender, Development and Social Change* (Palgraveren serieak, generoari, garapenari eta gizarte-aldaketari buruzkoak) eta *ISS-Routledge Series on Gender, Development and Sexuality* (ISS-Routledge serieak, generoari, garapenari eta sexualitateari buruzkoak) serieen editorea da.

Sarrera

Pedagogia feministari buruzko saiakera honetarako, nire abiapuntua da adieraztea oso deseroso sentitzen naizela generoa, kategoria unibertsal moduan, eta

historia kolonialean egindako horren inposaketa (des)kokatzeko orduan; era berean, ez naiz eroso sentitzen, mendebaldeko ulermenagatik, ezagutzaren hausturengatik eta komunitatean egoteko beste modu batzuk ikusezin bihurtzen direlako. Hiru

abiapuntu horiek erakusten dute zaila egiten zaidala arraza-, adin-, klase- eta genero-pribilegioei buruz idaztea, ezagutzaren despatriarkalizazioari buruz aritzean. Era berean, nire ezagutza generoaren, gorputzen eta zapalkuntzaren ulerkerak historiko batean guztiz sartuta eta gorpuztuta dago. Eta nire lana are gehiago zailtzeko, pribilegio-sistemekiko dudak konplizitatea etengabeko erronka da niretzat. Saiakera hau hainbat urtetako ikaskuntza kolektiboan oinarritzen da; aktibista, akademiko eta ikasle feministekin izandako elkarriketei eta testu, film, bideo eta artelan iradokitzaileetan izandako parte-hartzeari esker, beste modu batera osatutako ezagutzak lortu ditut.

Arrazakeriaren aurkako australiar kolono zuri feminista bat naiz eta European bizi izan naiz 1980ko hamarkadaren amaieratik; halaber, genero-ikasketen eta garapen kritikoaren arloko aktibista eta idazle feminista naiz eta, azken hamar urteotan, irakaskuntzan aritu naiz Herbehereetako graduondoko nazioarteko institutuan. Nagusiki, urte hauetan egin ditudan idazkiak herriarentzat izan dira akademiarako baino gehiago, baina aldizkari akademikoetan mundu errukigabeen osatu dut nire ikaskuntza. Arlo teorikotik baino, arlo pertsonaletik eta nire bizipenetatik idazten dut, nahiz eta testu teorikoetan ere oinarritzen naizen. Teoriarekin eztabaidan ari naiz, teoriak laguntzen baitit eztabaidagarri edo zail hautematen dudana argitzen.

Idaztean, ondoeza sortu didaten istorioak kontatzen ditut, eta gizon zurien esperientzia heteronormatiboa ezagutzaren subjektu bakar izatearen erdigunetik produktiboki ateratzean sor daitekeen ondoez horren ondorioak partekatzen ditut irakurlearekin. Hezkuntzaren, esperientziaren eta saiakuntza askatzaileen bidez hezkuntza despatriarkalizatzeari buruz hitz egiteko gonbita onartzean, beste jardunbide pedagogiko batzuetan nola nahastu naizen azalduko dut, hiru istorioren bidez.

Deserosotasuna generoa (des)kokatzeko orduan

Modu nahiko idiosinkrasikoan, Helen Reddy australiar abeslaria aipatu nahi dut lehenik. Duela gutxi hil da, 2020ko urrian, 74 urte zituela. Hark idatzi zuen 1971ean *I am woman* abestia (*hear me roar, I am too big to ignore* - entzun nire orroa, handiegia naiz kontuan ez hartzeko). Nire lagunek eta nik Australiako diskoteketan dantzatu eta abesten genuen himno

“ Hiru abiapuntu horiek erakusten dute zaila egiten zaidala arraza-, adin-, klase- eta genero-pribilegioei buruz idaztea, ezagutzaren despatriarkalizazioari buruz aritzean ”

feminista hori laurogeiko hamarkadan; gero jakin ahal izan nuen, gauza bera gertatzen zen munduko beste toki batzuetan ere. Abesti feminista liberal zurien laburpena da. Reddy Estatu Batuetara joan zenean, ezin izan zuen lanik aurkitu, klase ertaineko emakume zuriek lanik ez egitea espero baitzen garai hartan. Horrexegatik idatzi zuen abestia.

Baina hori nire istorioaren oinarria besterik ez da. Egin dezagun jauzitxo bat 2006ra eta joan gaitezen nazioarteko garapenerako funtsekin ordaindutako hitzaldi feminista handi batera. Han izan nintzen ni, mundu osoko beste 1.000 feministarekin batera, Bangkokeko ibaiaren ondoan, izarren argipean. Aire zabaleko agertoki bati begira geunden, zeinean Malaysiako pertsona transexual eta transgenero batzuek, arropa arrosak eta perlak zituztela, Marilyn Monroeren antzera jantzita,

Ilustrazioa: Emma Claire Sardoni, 2018.

“Abesti hori abestean, “gure” feminismoa goraipatzen ala iraintzen ari ziren?”

Helen Reddyren *I am a woman* interpretatzen zuten. Marinel-jantzi zuri apain-apainez jantzitako thailandiar mutil gazte batzuek koktelak zerbitzatu zizkiguten, ontzi distiratsu eta mahai-zapi zurien artean. Nire mahaian geundenok oso deseroso sentitzen ginen. Zer ari ginen egiten justizia ekonomiko eta sozialarekin konprometitutako feministak halako luxuzko ingurune batean? Primadonna osatzen zuten emakumeek benetako Barbieak ziruditen, eta nire belaunaldiko feminista zuri askok (laurogeiko hamarkadakoak) uste genuen emakumeek izan beharko ez luketena irudikatzen zutela. Abesti hori abestean, “gure” feminismoa goraipatzen ala iraintzen ari ziren? “Guk” biribiltasunak, takoi altuak, kolore arrosa eta perlatu genituen, herri-kulturaren patriarkatuek mugatzen ez zituzten emakume bihurtzeko. Ondo al zegoen “beste pertsona batzuek” fetitxe bihurtutako

emakume-gorputz horiek irudikatzea? Nork aukeratzen zuen zer? Nori ari ziren atsegin ematen? Antzeko antzeppen sexualak ikustera zetozen mendebaldeko gizonen hain desberdinak al ginen “gu”? Orientalizazio edo exotizazio mota sofistikatu bat al zen hura? Zer esanahi zuen horrek esperientzia feminista askotariko baten esparruan? Zer esan nahi zuen munduko foro feministarik handienetako bat plazeraren eta joera transgenero eta transexualen halako erakustaldi batekin hasteak?

Esan beharrik ez dago foroko eztabaidak gai hauei buruzkoak izan zirela: genero-bidegabekeria, emakume langileen etenik gabeko pobrezia eta zapalkuntza, indarkeria, bortxatutako gorputzen oinazea eta GIBaren eta HIESaren ezbeharra, ‘justizia gorpuztuz betetako kontzientziarekin’ hitz egiten zuen hizlari nagusietako batek deskribatu zuenez (Harcourt, 2006: 1). Alabaina, irekiera-ekitaldi horrek erakutsi zuen moduan, genero-gorputzen aniztasuna eta jariakortasuna funtsezkoak izan ziren eztabaida askotan, eta emakume-gorputzaren mendebaldeko gorespenetik harago joan ginen. Primadonna horien ekitaldiak nabarmentzen zuen moduan, genero

Ilustrazioa: Emma Claire Sardoni, 2018.

bitarraren eta arau heterosexualen kontzeptuak erabateko erronka ziren emakume-gorputzaren ezagutza patriarkalarentzat. Sexualitate askotarikoa feminismoarako zeharkako gaitzat hartu zen; beraz, genero-sistema apurto behar zen, taldearen barruan taldearen beraren interesei eutsi beharrean.

Development aldizkariaren zenbaki berezi batean ekitaldiari buruzko saiakerak argitaratu ziren, eta zenbaki horren editorialean idatzi nuen esperientzia horri buruz. Forora bertaratutako feminista askok eta garapeneko nazioarteko giroetako jende askok irakurri zuen artikulu hori. Aldizkarirako idatzi nituen editorialak gelatik kanpoko ikaskuntzarako tresna pedagogiko gisa pentsatu nituen. Aldizkariaren zenbaki horren 5000 ale inguru zabaldu ziren, eta helburu batekin sortu zen: irakurleei akademiaren mugetatik harago profesionalek eta gizarte zibilak zituzten joeren eta ideien inguruan informatzea. Editorial horrek ikuspegia tokiz aldatu zuen: generoaren eta garapenaren arloko emakume-eskubideetatik zeharkako justiziara mugitu zen. Hala, feminismoaren eta genero-rol askatzaileen ulerkerari zuri eta liberala mugitu eta aldatu egin zuen eta, horren ordez, mendebaldekoak ez diren eta generorik ez duten testuinguru bitarretako sexualitatea finkatu zuen, patriarkatua modu ludikoan zalantzan jartzeko modu gisa, gorputzen eta generoen zapalkuntzarik patriarkalena kritikatzeko zuten heinean.

Generoa eta garapena, eta horren inposaketa historia kolonialean

Mundu akademikoan sartu nintzenez, ikusi nuen genero-justiziaren aldeko nire aktibismo feminista transnazionala eta garapen ekonomikoko prozesu menderatzaileei egiten nien kritika egokiago kokatzen zirela garapenaren ondorengo pentsamenduaren eskolan, generoa eta garapena lotzen zituenean baino (Ziai, 2007). Postgarapenaren ikuspegitik, garapena da prozesu historiko bat, helburu bat, botere-diskurtso bat eta jardunbide-multzo bat. Garapeneko ikasketen ikuspegi horri heldu nion, ondo ulertzen ez nituen "generoa eta garapena" ikasketei beharrean; izan ere, azken horrek emakumeen kategoria unibertsal batean jartzeko arreta, ekonomiaren eskuragarritasunaren eta legezko giza eskubideen bidez neurtuta. Nire ustez, ikuspegi horrekin zailagoa zen pertsona, toki eta jardueraren desberdinetan oinarritutako garapenaren esparruan sexua ulertzen eta sentitzen den moduan dauden desberdintasunak ulertzea. Postgarapenak

“ Editorial horrek ikuspegia tokiz aldatu zuen: generoaren eta garapenaren arloko emakume-eskubideetatik zeharkako justiziara mugitu zen ”

aukera eman zidan lengoaia ekonomikoa argitzeko eta kolonialismoan, patriarkatuan eta botere menderatzaileko beste forma batzuetan oinarritzen ziren genero- eta garapen-programetan Europako eta Estatu Batuetako teknokrazia maskulinizatuen pribilegioa hautemateko. Postgarapenarekin lerrokatu nintzenez aurkitu nuen komunitate akademikoak zalantzan jartzen zituen arrazaren eta heterosexualitatearen ikuspegi patriarkal kolonialak, eta jarrera-aniztasuna bilatzen zuten, baita feminismoaren barruan ere. Irakaskuntzaren jardunean, aukera izan nuen egiaztatze nola ezinezkoa zen ezagutza despatriarkalizatua islatzea goitik behera moldatutako irakaskuntzan. Eta ahalduntzea zekarten eta generoa eta garapena modernotasun eta aurrerapen moduan zeharkako bihurtzen zuten 'feminismo-olatu' buruz ikasi nuen, guztia genero-arloko botere-harremank, heteronormatibitateak eta pribilegio zuriak finkatuta.

Aldiz, irakaskuntzaren arloan, beste pertsona batzuekin batera helburu bat lortzen saiatzen nintzen: elkarrenganako errespetuan oinarritutako gune bat sortzen duten jardunbideak aplikatzea, eskolak ematen nituen nazioarteko gelan guztiok emandako askotariko ezagutzak aske azaltzeko. Nire pedagogiaren oinarria da beste batzuegandik (irakasleak eta ikasleak) ikastea (eta desikastea). Egiaz, benetako arriskua da ikasgela despatriarkalizatzea, hierarkiak alderantzizatu eta beste jakintza batzuei tokia utziz. Hasieran, nire ikuspegia zalantzan jarri zuten, nagusiki nire lankideek (Harcourt, 2017: 2018). Nire ikastaro batetik irtetean ikasle batek pribatuan hau idatzi zidan:

“Eskerrak eman nahi dizkizut zure gain hartzen dituzun arriskuengatik... Zure irakaskuntza-metodoak jartzen zaitu arriskuan. Arriskuan jartzen zara, guztiei beren iritzia ematen uzten diezunean, beste aldean nor dagoen jakin gabe. Arriskuan jartzen zara ematen duzun ikastaro bakoitzean. Zure estatusarekin, erraza izango zen atsedean hartu eta ez arriskatzea. “Betiko moduan”

“Ezagutza despatriarkalizatzeko irakaskuntzan neure gain hartzen dudana arriskueta bat da artea ikasgelara eramatea”

irakatsenezake. Ez litzateke gauza bera izango zuretzat, ziur nago, baina egin ahalko zenuke, eta inork ez lizuke aldatzeko eskatuko. Beraz, eskerrik asko "ezohikoa" izateagatik. Mesedez, jarraitu arriskatzen. Orain, inoiz baino gehiago. Ikasleek benetan balioesten dituzte horrelako arriskuak hartzen dituzten irakasleak". (Harcourt, 2018: 2204).

Ikasleen horrelako erantzunek ematen didate postgarapena tresna pedagogiko moduan erabiltzeko konfiantza; Paulo Freire (2000), bell hooks (2014) eta Arturo Escobar (2012) inspirazio-iturri hartzen ditut eta ikasleak pedagogikoki eta politikoki nahasten ditut horretan.

Nire pedagogian, ezagutza pertsonifikatua eta historikoki espezifikoa da, eta askotariko eraikuntzak eta baieztapen kulturalak ditu (barne hartuta zientifikoak eta teknologikoak). "Kokapenaren, jarreraren eta egoeraren epistemologiaren barruan irakasten dut garapenaren generoa, zeinetan alderdikoitasuna eta unibertsaltasunik eza diren entzunak izateko baldintzak, ezagutza arrazionalako baieztapenak egiteko orduan. Pertsonen bizitzari buruzko eraikuntzak dira; gorputz baten ikuspegia, gorputz konplexua, kontraesankorra, egituratzailea eta egituratua betiere" (Haraway, 1988: 589). Ikasleei zera eskatzen diet: garapenaren arloan generoaren ulerkera nagusia desegiteko, ikasgelaren barruan dauden askotariko etika- eta politika-formak kontuan hartuta, ezagutzaren egitura desparekoa ezegonkortzeko eta arriskuak bere gain hartzeko, hala ikasgelan nola kanpoan, munduan.

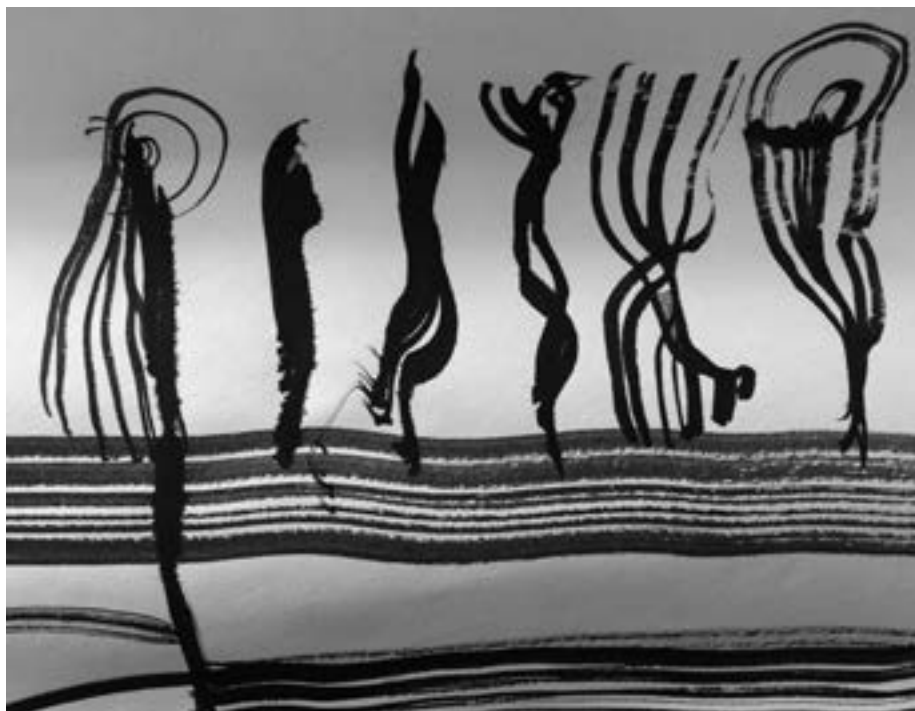
Ezagutza despatriarkalizatzeko irakaskuntzan neure gain hartzen dudana arriskueta bat da artea ikasgelara eramatea. María Lugones feminista deskolonizatzaileak iradokitzen duen moduan, irakaskuntza "munduaz gairik jarraitzea" bat da, zeinean irakasleek mundu ezezagunekin aritzeko trebetasuna behar duten, jakinik ikasleek badakitela zer jotzen den ezagutzatzat, beren historia eta geografiekin bat etortzen ez diren aldetik (Lugones, 1987: 105). Fanzine kolektiboak eta lankidetzako

marrakzi eta bideoak egitean artea erabiliz, nire helburua da idatzizko testuetatik harago joan eta elkarrekin zintzo eta pertsonalak sustatzea, zalantzak, beldurrak eta itxaropena partekatuz. Trukerako konfiantzazko guneak sortzen laguntzen duen tresna pedagogikoa da, zeinetan ikasle eta irakasleek parte hartzen duten, hala plazerean nola jakintzan (hooks, 2010).

Arte kolektiboa tresna ezin hobea da desberdinkeriei eta bidegabekeriei aurre egiteko moduak ikusteko. Artistak gonbidatzen ditut ikasleak inspiratzeko, eta sormenezko irudiak, gogoetazkoak eta irudi ederrak sortu dituzte. Artea egiteak duen ahalmen pedagogikoa ikasleei aukera ematen diete ezagutza-hierarkia zaharrak apurtzen dituzten iruditeria berriak sustatzeko, eta beste batzuekin konektatzeko aukerak zabaltzen dizkiete. Elkarrekin marraztu eta irudikatzea bide ona izan daiteke pertsonen beren tokia ulertzeko eta beste gizaki eta izaki batzuekin konpromisoa hartzeko. Hala, artea irakaskuntza konprometituko tresna bat da, eta eguneroko bizitzako harremanak politizatzen laguntzen du. (Harcourt, 2019).

Nola genero-kategoriak komunitatean bizitzeko beste modu batzuk hausten eta ikusezin bihurtzen dituen

Ezagutza pedagogia feminista esperimentalen bidez despatriarkalizatzearen alde lan egitearen beste adibide bat da ulertzea ezagutza komunitarioa dela, eta mendebaldeko ezagutza mota eurozentrikoak ez diren beste ezagutza batzuk entzuten ikastea (Icaza eta Vázquez, 2016). Duela oso gutxi, saiakuntzak egiten hasi nintzen, ezagutza eta jardunbide indigena beste mundu bateko adibide gisa ikasgelan nola sartu ikusteko, indigenak garapeneko ikerketetan agertzen diren subjektu zapaldu eta kolonizatuen moduan aurkeztu beharrean. Australiako kolono zuri naizen aldetik, prozesu hori kezagarria izan daiteke, Australiako indigenen aurka iraganen egindako indarkerian dudana konplizitatea onartzea baita alde batetik, eta aliantzak egiteko dudana moduaren ziurgabetasuna onartzea, bestetik. Feminismo deskolonialaren eta zuriek ezagutza norena den erabakitzean duten rola kritikan eraginpeko eztabaidak dira. Horren guztiaren gainera, oso garrantzitsua da ezagutza indigenak ez ateratzea eta behar duen

Ilustrazioa: Emma Claire Sardoni, 2018.

tokia ematea bazterkeriaren eta galeraren oinazeari; izan ere, indigenek ez dituzte onartzen garapeneko jardunbide kolonial modernoak.

Ikasleei egiten diedan gonbitaren xedea da ikasleek ikasgela modu jakin batean ikustea, Lurrari buruz nola kezkatzen garen kontaktzen duten kontakizunak ehuntzen dituzten pertsonen zirkulu moduan, hain zuzen ere. Kontakizunak ehuntzen dituzten pertsonen zirkulu bat da bihotzetik hitz egin eta entzutea. Aborigenek eta Torres itsasarteko biztanleek horrela irakasten dituzte beren ezagutzak eta elkarrekin lan egiteko moduak. Sormenezko eta lankidetzako komunikazio-bide harmoniatsua da. Helburua da elkarrekintza arduratsu, adeitsu eta zintzoak sustatzea parte-hartzaileen artean, eta konfiantzazko harremanak sortzea.

Kontakizunak ehuntzen dituzten pertsonen zirkulu bat sortzean, ikasleek elkarrekin "ehuntzen" dute: istorioak partekatzen dituzte eta ikaskuntza-komunitate bat osatzen dute une horretan, ikasgelan. Mundua nola berreraiki, nola berpiztu eta gure artean nola konektatu irudikatzen dugu, Lurra zaindu eta gizakien ongizatea sustatzeko, kulturez gaindi eta gizakiaz gaindi. Gure elkarrizketak geure istorioetan inspiratzen dira, baita pentsalari indigenen eta ekofeministen artelan eta testuetan ere, zeinak aukera kolektiboak zabaltzen dituzten elkarbizitza birpentsatzeko gizakien eta gizakien

gaindiko subjektuen arteko jardunbide etiko bat eraikitzen dugun heinean, iraganetik, orainetik eta etorkizunetik ikasiz.

Kontakizunak ehuntzen dituzten pertsonen zirkuluari ekarpen bat egin diot nik neuk: nire bihotzaren eta gogoaren katramilak kontaktzea, nire bizitokia ez den nire jaioterriko kide izatearen eta ez izatearen arteko loturen bidez pentsatzen dudana bitartean. Istorio horiek kontaktzean, zera onartzen dut: Australia zuriak iraganagatiko erantzukizuna bere gain hartu eta subiranotasun indigena aldaketarako abiapuntu gisa onartu behar duela (Watson, 2018). Ildo horretan, ez dut norbaiten alde hitz egiten, zerbaiten alde baizik: bizi ditugun bizi-hitzengatiko erantzukizunak gure gain hartzen ditugun heinean, gure zainketako harremanetan konpondu eta aldatu behar denari buruzko iruditeria politiko feminista baten alde.

Apaltasunez hitz egiten dut Australiako indigenek herrialdea ulertzeko duten moduari buruz; haientzat,

“ Ikasleei egiten diedan gonbitaren xedea da ikasleek ikasgela elkarrizketa-zirkulu gisa ikustea, planeta zaintzeko moduari dagokionez ”

“ Ikasgelan, pertsonen, tokien eta ingurumenaren loturen ulermen erlazionala eraikitzen saiatzen gara, eta, aldi berean, ingurumen- eta arraza-arloko justiziaren alde borrokatzen gara ”

presentzia integratu bat da, gizakiaz gaindikoa, zeinak barne hartzen dituen lurra, animaliak eta pertsonak, gizakizkoak ez diren izakiekin batera: mareak, urak, haizeak, intsektuak, landareak, hizkuntzak, emozioak, abestiak eta arbasoak (Bawaka Country et al., 2013). Mundu-ikusker horretan, "herrialdea zaintzeko", desberdintasunak, indarkeria koloniala, arrazismoa eta espezieen arteko elkarrekintzak zeharkatzen dituzten loturak egin behar dira. "Gizaki eta ez-gizaki guztiak, aktoreak, gauza materialak, afektuak, prozesu eta harreman guztiak, ez dira gauzak, ezta izaki isolatuak ere; aitzitik, lotutako bilakabideak dira, sortzaileak eta biziak, eta beren loturen bidez bilakatzeko prozesuan daude, betiere" (Bawaka Country, 2013: 189). Baieztapen horiei esker, irakasle eta ikasle modura munduari buruz dugun ikuspegi antropozentrikoa desikasi dezakegu, ikasgelan harremanak eta erantzukizunak lantzen eta gizakion gaindiko beste izaki batzuei kontuak ematen ikasten dugun bitartean.

Ezagutza despatriarkalizatzeko modu horrek gure katramila kolektiboak Lurreko beste izakiekin batera onartzen ditu, eta iragan, orain eta etorkizun oldarkor eta problematikoak sendatzen saiatzen da. Ikasgelan pertsonen, tokien eta ingurumenaren loturen ulermen erlazionala eraikitzen saiatzen gara, ingurumen- eta arraza-arloko justiziaren alde borrokatzen dugun bitartean. Ikasleek beren aktibismoa eta tokiekiko, kulturekiko eta inguruneekiko duten lotura partekatzen dute, natura eta kultura elkar eratzen direla ikusiz.

Kontakizun indigenak ehuntzen dituzten pertsonen zirkuluak gorputzaren eta lurraren arteko eta kulturaren eta naturaren arteko elkarmendekotasunaren ezagutzan oinarritzen dira. Beste munduari entzuteak birsorkuntzara eta susperraldira hurbiltzen laguntzen du. Baztertuen esperientzia gorpuztuak ikasi eta entzutean itxaropena sortzen da; hain zuzen ere, inguruabar oldarkor eta mingarri asko bizi izan arren, justizia globala lortu nahi dutenek mundua berriz irudikatu

eta berregin dezakete, guztion ona lortzeko elkarbizitzako estrategien ulermen unibertsalaren bidez. (Escobar, 2018).

Ondorioa

Hiru istorio horiek partekatu ditut ikasgelatik kanpo eta ikasgelan bertan ezagutza eraldatzaile eta askatzaileak sortzeko prozesuak argitzeko. Gune horiek esperientzia teknikoaren, kanonen eta goitik beherako irakaskuntzaren asmoak desegonkortzen dituzte eta, horien orde, esperientzia politikoak eta metodo esperimentalak konbinatzen dituzte, ikaskuntzako eta desikaskuntzako belaunaldi arteko lankidetzako guneak eraikitze aldera. Bide horiek, hain zuzen, birsortzaileak eta, gehienetan, atseginak dira, ezagutzaren despatriarkalizaziora hurbiltzeko.

Erreferentziak

- Bawaka Country including S. Suchet-Pearson et al. (2013): "Caring as Country: Towards an ontology of co-becoming in natural resource management". *Asia Pacific Viewpoint* 54 (2): 185-197.
- Escobar, Arturo (2012): *Encountering Development. The Making and UnMaking of the Third World*. Princeton: Princeton University Press. 2. ed.
- Escobar, Arturo (2018): *Design for the Pluriverse*. Durham: Duke University Press.
- Freire, Paulo (2000): *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum.
- Harcourt, Wendy (2006): "Editorial: Making Change Happen". *Development* 49 (1): 1-5.
- Harcourt, Wendy (2017): "The making and unmaking of development: using Post-Development as a tool in teaching development studies". *Third World Quarterly* 38 (12): 2703-2718.
- Harcourt, Wendy (2018): "People and personal projects": a rejoinder on the challenge of teaching development studies". *Third World Quarterly* 39 (11): 2203-2205.
- Harcourt, Wendy (2019): "Feminist political ecology practices of worlding: art, commoning and the politics of hope in the classroom". *International Journal of the Commons* 13 (1): 153-174.

Haraway, Donna (1988): "Situated Knowledges. The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Knowledge". *Feminist Studies*, 14 (3): 575-599.

hooks, bell (2010): *Teaching Critical Thinking: Practical Wisdom*. New York, Londres: Routledge.

hooks, bell (2014): *Teaching to Transgress: Education as the Practice of Freedom*. NY/Londres: Routledge.

Icaza, Rosalba eta Rolando Vázquez (2016): "The Coloniality of Gender as a Radical Critique of Developmentalism" in *The Palgrave Handbook on Gender and Development: Critical engagements in feminist theory and practice*, arg.: Wendy Harcourt, 62-76. Londres: Palgrave.

Lugones, María (1987): "Playfulness, "World"-Travelling, and Loving Perception". *Hypatia* 2 (2): 3-19.

Watson, Irene (2018): "Aboriginal relationships to the natural world: colonial "protection" of human rights and the environment". *Journal of Human Rights and the Environment* 9 (2): 119-140.

Ziai, Aram (arg.) (2007): *Exploring Post-development: theory and practice, problems and perspectives*. Londres: Routledge.

Irudia: Karlos Corbella.

Pentsamendua modu kolektibo eta are anonimoan eraikitzen da

Mari Luz Esteban Galarza. Medikuntzan lizentziaduna eta gizarte-antropologian doktorea, Euskal Herriko Unibertsitatean (UPV/EHU) egiten du lan. Bertan, [Ikasketa Feministak eta Generokoak Doktorego Programaren](#) eta [AFIT-Antropologia Feminista Ikerketa Taldearen](#) koordinatzailea ere bada. Bere ikerketek generoarekin, osasunarekin, gorputzarekin, emozioekin eta maitasunarekin dute zerikusia. Hainbat ekimen feministatan parte hartu du eta parte hartzen du; gaur egun, [Marienea-Basauriko Emakumeen Etxean](#) eta Euskal Herrian bakea eraikitzeko esparruan. Saiakera batzuk eta bi poesia-liburu idatzi ditu. Bere libururik ezagunenak: [Antropología del cuerpo. Género, itinerarios corporales, identidad y cambio](#) (Bellaterra, 2004), [Crítica del pensamiento amoroso](#) (Bellaterra, 2011), eta [Feminismoa eta politikaren eraldaketak](#) (Lisipe, 2017; [El feminismo y las transformaciones en la política](#), Bellaterra, 2019).

Aldizkariaren zenbaki hau ezagutza despatriarkalizatzeko ideiatik hurbil dago, mundua egokiago irakurtzeko eta eredu hegemoniko kapitalistaren aurrean posizioa hartzeko estrategia gisa. Badakigu oraindik ez dugula androzentrismoa desagerrarazi, ezta klasismoa eta arrazakeria ere. Zer eztabaida iruditzen zaizkizu urgenteenak

ezagutzaren ekoizpen patriarkalaren sistemarekin hausteko?

Mari Luz. Ezagutzaren despatriarkalizazioa oso gai zabala da, oso konplexua, baina, tira, hasteko, uste dut, oro har, eta salbuespenak salbuespen, ezagutzaren ekoizpen-, transmisio- eta antolaketa-prozesuak

ideologia hegemonikoez baldintzatzen dituztela, eta, beraz, eredu kapitalistarekin ondo bat etortzeaz gain, gizakien eta gizarte desberdinen arteko sailkapen eta definizio hierarkikoez hura sortu eta sostengatu egiten dutela. Beraz, ezagutzaren patriarkalizazioaren aurka egitea berez lotuta dago sistema politiko eta ekonomiko osoari aurre egitearekin. Gainera, ez da androzentrismoa desagerrarazten klasismoari eta arrazakeriari ere eragin gabe. Eta alderantziz. Beste kontu bat da gogoeta edo ekintza partzialetan pentsatzea, zehatzarekin, hemengoarekin eta orainarekin konektatzea ahalbidetuko digutenak, eta asmo orokorregiak dituzten adierazpenetatik aldenduko gaituztenak.

Gure gizartearen ezaugarri nagusietako bat da (ustez) badakiten eta ez dakiten pertsonen arteko bereizketa erradikala bultzatzen dela, eta, horrekin batera, adituztat jotzen direnak gurtzen ditugula. Hori guztia botere- eta aginte-harremanek zeharkatzen dute, nahiz eta maila eta gradu oso desberdinak egon hainbat lekutan sortutako ezagutza aitortzeko, proiektatzeko eta aplikatzeko. Jakintzaren ekoizpena ofizialki antolatzen da gobernuekin eta beste erakunde publiko edo pribatu batzuekin egiturazko harremana duten zentro espezializatuetan (unibertsitateak, institutuak, laborategiak, enpresak...). Horiek zentro batzuk eta lan-ildo batzuk sustatzen dituzte beste batzuekiko, beren ideologia edo helburuen arabera. Zenbat eta sare horren kanpoalderago egon, orduan eta aukera gutxiago izango dugu ikusgaitasuna eta aintzatespen ofiziala izateko.

Marko orokor horretan, baina tokian tokiko inplikazio zehatzekin, hausnartu (eta jardun) behar dugu zer dakarren ezagutza despatriarkalizatzeak, jakinda egiturazko aldaketarako aukerak mugatuak direla. Baina badira ezagutza sortzen eta zabaltzen duten beste espazio batzuk ere, gutxi gorabehera autonomoak direnak, mota askotako gizarte-mugimenduekin, erakunde politikoekin edo herri-erakundeekin lotutakoak. Espazio horietan sortutako ezagutza jarduera edo ekintza zehatzetan transmititzen da, baina baita komunikabide edo edizio alternatiboan, sare sozialen edo pertsonen arteko komunikazioaren bidez ere. Beraz, irismena mugatuagoa izan arren, ez da gutxietsi behar eragin eta presio ahalmena. Unibertsitatean lan egiten dugun pertsona asko (adibidez, feministak) beste espazio horietan gaude aldi berean, eta, beraz, haien arteko elkarrekintzak funtsezkoak dira panorama osoagoa izateko.

“ Ez da androzentrismoa desagerrarazten klasismoari eta arrazakeriari ere eragin gabe ”

Ikuspegi zabala izan behar da ezagutzaren sorkuntzak eta antolaketak maila globalean eta lokalean nola funtzionatzen duen ikusteko, abiapuntutzat hartuta genero, klase, jatorri eta etnia-arraza faktoreek eta beste batzuek osatuko dutela. Covid-19aren inguruan gertatzen ari dena adibide ona da. Hiru alderdi baino ez aipatzearen: emakumeak pandemiaren kudeaketarako sortutako batzordeetatik ia kanpo geratu dira; ikuspegi interseksionala eta genero-ikuspegia ia ez daude egiten ari diren ikerketetan; eta eragindako biztanleen arteko desberdintasunei garrantzia ematen zaienean (adinekoen kasuan bezala), eskubideak are gehiago murrizteko joera dago.

Bizi garen inguruneari buruzko informazioa hobetzeaz gain, egiten ari garena ebaluatu beharko genuke, eta oso alderdi desberdinei dagokienez zer beste aukera ditugun pentsatu: taldeen/espazioen eraketa eta dinamika, jardunean edo potentzian egindako aliantzak, aztergaien hautaketa eta definizioa, lanen garapena eta proiektzioa, beste kolektibo batzuekiko edo gizartearekiko interakzioa... Ebaluazioa egitea funtsezkoa iruditzen zait, eta ez da ohikoa. Ebaluazioa egiten denean, nahiko azaletik egiten da. Baina, "despatriarkalizazio" horretan, maila oso desberdinetan, lagun dezaketen beste irizpide batzuk dira prozesu zehatzen demokratizazioaren alde lan egitea, prozesu horiek gauzatzean eta kudeatzean horizontalizatzea eskatzen baitu, eta parte-hartzaileei dagokienez ahal den guztia dibertsifikatzea.

Ikuspegi interseksionala aipatu dut lehen, gaur egun eztabaida nagusietako bat dena, bai teoria mailan, bai praktika feministan. Baina ikuspegi hori nola aplikatzen ari garen berrikusi behar da. Alde batetik, gehiegizko erabilera dago mendeko kolektiboan aldetik, eta gutxiegi erabiltzen da botere-egoeran dauden sektoreen aldetik. Era berean, faktoreen batura hutsera mugatzen dugu, eta ez horien artikulaziora; eta artikulazioaz ari naizenean, pentsatzen ari naiz nola lan egin ondorio kontrajarriak dituzten edo izan ditzaketen aldagaiekin. Zehatzago esanda, unibertsitateko prestakuntza-maila altu batek emakume askori lagundu diezaioke, besteak beste, gizonekiko aukera gehiago izaten, baina

“Feministak “gorputz menderatuetan emantzipatzeko moduko buru” gisa ulertzetik “aldaketarako gorputz eragile” gisa ulertzer a pasatzen ari gara”

gurea bezalako gizarte batean, emakumeen arteko desberdintasun-faktore gisa funtzionatuko du. Esan nahi dut maila horretan lan bikoitza egin beharko litzatekeela (eta, berez, egiten ari da): batetik, gazteen prestakuntza sustatzea eta emakumeen curriculumak homologatzen saiatzea, adibidez, emakume etorkinek dakartzaten tituluak aitortuz; eta, bestetik, ez da posible, ezta desiragarria ere, proiektu guztiak pertsona tituludunek sistematikoki gauzatea; esperientzia enpirikoa ere baloratu behar da, bestela oso baliotsuak izan daitezkeen titulurik gabeko pertsonak kanpoan utziko baititugu, eta gure programak pobretuko. Eta hor sormen handia behar da. Beraz, ariketa oso konplexua da. Azkenik, gogoan izan behar dugu oraindik ere egokia dela aldagai batean kontzentratzea beste batzuetan baino gehiago, adibidez, generoan; baina, era berean, zer aldagai den (diren) gure azterketatik kanpo (edo besteak baino kanpoago) dagoen (dauden) aldagaia(k) berrikustea ere oso adierazgarria izan daiteke gabeziei dagokienez.

Berariaz unibertsitateari dagokionez, “puntu beltz” batzuk ondo identifikatuta daudela gaineratuko nuke, hala nola ikasketetarako generoaren arabera bereizitako sarbidea edo irakasleak eta ikertzaileak parekatzeko mugak, bi adibide baino ez aipatzearen. Dena dela, konponbideak itxuraz baino konplexuagoak dira. Eta, batez ere, funtsezkoa da goi-mailako hezkuntzan, ikuspegi ekonomizista eta neoliberalekin erabateko koherentzian, pribilegiatzen ari den kalitatearen kontzeptuan pentsatzen eta eragiten jarraitzea. Hori lotuta dago eredu ekonomiko-politikoaren oso bereizgarria den hiperproduktibitateko joerarekin; beraz, badirudi zenbat eta gehiago ikertu edo argitaratu, hobe dela, eta, askotan, azterketa batetik bestera pasatzen gara, gaiak behar bezala sakondu gabe. Eta feministen artean ere bada estres eta saturazio maila bat, bereziki kezkatzen nauena eta modu serioan aztertzen ari ez garena. Eta horrek guztiak ondorio espezifikoak ditu gazteenentzat, hauskorrenak baitira. Oro har, esango nuke beharrezkoa dela onartzea arlo honetan desoreka handia dagoela diskurtsoen eta iritzien

artean, batetik, eta oposizio, erresistentzia edo aldaketa praktiken artean, bestetik, nahiko urriak baitira, maila kolektiboan, behintzat.

Hainbat feminismok gorputzaren nozioaren inguruan hausnartu eta eztabaidatu dute. Zure posiziotik, zer ematen dio ezagutzari gorputzetik eta gorputzarekin pentsatzeko aukerak?

Mari Luz. Gorputzetik eta gorputzarekin pentsatzeak bizitzaren dimentsio arrazionala edo kognitiboa zein emozionala eta sensoriala kontuan hartzea errazten du, bai eduki eta prozedura metodologikoei dagokienez, bai geure esperientziari dagokionez. Esango nuke azken hamarkadetan, eta *grosso modo*, feministak “gorputz menderatuetan emantzipatzeko moduko buru” gisa ulertzetik “aldaketarako gorputz eragile” gisa ulertzer a pasatzen ari garela, horrek dituen gehiegikeriekin eta abantailekin. Azterketa zehatz batean, desplazamendu horrek prozesua osatzen duten subjektu guztiak, baita lanaren egilea ere, *inkorporatzeko* (zentzu bikoitzean, hau da, barruan hartzeko eta gorputza eman edo egiteko) aukera ematen digu, gizakien arteko eta ingurunearekiko harremana beste modu batez interpretatzeko aukerarekin batera.

Aurrekoarekin lotutako beste ekarpen bat da gorputz-teoriek eta -metodologiek, bertsio desberdinetan, mendebaldeko pentsamenduan nagusi diren dikotomiak problematizatzen laguntzen digutela: arrazoia/emozioa, gizonak/emakumeak, subjektua/objektua, objektibotasuna/subjektibotasuna... eta hori konplikatu baina erabakigarria da.

Laburpen bat eginez, esango nuke horrelako ikuspegiak bereziki baliagarriak izan dakizkigukeela honako hauetarako: (1) feminismoaren historia alternatibo bat egiteko, hainbat planteamendu eta testuingurutan gorputzasuna nola kontzeptualizatu eta landu den oinarri hartuta; (2) gai eta eztabaida klasikoak berrikusi eta berreguneratzeko: sexu-eta ugalketa-eskubideetatik edo lanetik hasi eta indarkeriaraino; (3) beste ikuspegi batzuk sustatzeko, gaur egun oso modan dauden dilema batzuen inguruan, biologiararen, naturaren eta kulturaren arteko harremanak, esaterako, edo identitatearen, agentziaren eta ahalduntzearen birformulazioak; (4) gizarte-aldaketa nola ulertzen edo irakurtzen dugun berriz pentsatzeko; edo (5) belaunaldi desberdinen arteko harremani buruz hausnartzeko.

Collagea: Mar Cendón. Revirada Feminista aldizkariaren 3. zenbakiaren azala.

“Ezagutza feministaren zirkuituez” hitz egiten entzun zaitugu. Nola eta zein espaziotan sortzen da ezagutza feminista? Nola partekatzen da eta nondik igarotzen da?

Mari Luz. “Zirkuituei” buruz hitz egitea, lehen esandakoa azpimarratuz, da agerian uztea ezagutza ez dela soilik jakintzaren zentro aitortuetan edo pertsona edo aditu-multzo batzuen aldetik gertatzen, baizik eta gizarte osoan gertatzen dela, zeregin hori gehiago kontzentratzen edo espezializatzen den lekuak egon arren, elkarren artean oso desberdinak diren lekuak. Hau da, ezagutza nork, non eta nola sortu, transmititu eta eraldatzen duen ikusteko dugun ikuspegi erabat mugatua zabaltzea, eta horri osotasunean bere interakzio eta mihiztadura guztiakin behatzea. Eta horrek feminismoari ere eragiten dio.

Zerbait zehatzera joateagatik, jakin-mina sortzen dit niri, gero beren testuetan argitaratzen dituzten edo

gaur egun gehien aipatzen diren egile feministek hitzaldietan edo elkarrizketetan transmititzen dituzten ideiak nola bururatzen zaizkien jakiteak. Ez pertsona jakintsuagoak, aktiboagoak edo intelektualki sortzaileagoak egon daitezkeela ukatzeagatik, baizik eta haien ekarpenen paisaia osoagoa edukitzeagatik. Egile batzuk esplizituagoak dira beren sareak edo eraginak ezagutarazteko orduan, baina, oro har, erabat ezkutuan geratzen den zerbait da, elkarrengandik banandutako uharteak izango balira bezala.

“**Jakin-mina sortzen dit niri, gero beren testuetan argitaratzen dituzten edo gaur egun gehien aipatzen diren egile feministek hitzaldietan edo elkarrizketetan transmititzen dituzten ideiak nola bururatzen zaizkien jakiteak**”

“ Eremu publikoan izen femenino propioak egotea, alde batetik, garaipen feminista bat eta osasun sozial eta politikoaren zeinu bat da, baina, bestetik, lehen aipatu dudan kultura aditu horri laguntzen dio ”

Nire inguruan egiten ari den ikerketa-jardueran edo neurean zentratzen baldin banaiz, ez zait asko kostatzen lanaren egilearengandik edo irakurritako bibliografiatik soilik ez datozen ideiak edo planteamenduak identifikatzea. Hala ere, ez dugu hori aitortu edo agerian utzi ohi, edo, gehienez ere, ekarpen horiek orri azpiko oin batean edo esker onetan geratzen dira, eta hori prozesuaren zati batzuen mutilazioa baino ez da. Ezagutzaren zirkulazio hori errotik aitortzeak ezagutza demokratizatzen laguntzen du. Baina, jakina, zalantzan jartzen du gure jarrera "aditu" gisa, eta hori, ez dugu geure burua engainatuko, ez da erraza onartzen, batez ere, jada gutxi gorabehera finkatutako ibilbidea duzunean.

Niri gustatuko litzaidake mapa osoago bat izatea azken aldian oso presente dauden gai batzuen inguruko eztabaidak edo kontzeptuak nola sortu eta aberastu diren ikusteko, adibidez, zaintza-lanak edo indarkeria matxista. Baina, jakintzaren zirkuituak osotasunean berreskuratzeaz gain, bururatzen zaizkidan beste neurri batzuk honako hauek dira: (1) unibertsitatean gaudenoi edo estatus jakin bat dugun pertsonoi gizoni aplikatzen diegun jarraibide berbera aplikatu, esaten dugunean isiltzen edo alde batera apartatzen ikasi behar dutela noizean behin eta lekua egin behar dutela; (2) espazio eta jarduera mistoak sortzen lagundu hainbat lekutan, edo baldintza desberdinetan, ikertzen edo hausnartzen duten pertsonen artean; baina ez soilik unean uneko ekintzak, hala nola ekitaldiak antolatzea, hori baita egin ohi duguna, baizik eta denboran iraupena duten proiektuak.

Dena dela, ez da beti erraza izaten. Egiletza partekatuez edo kolektiboez asko hitz egiten dugu, baina modalitate batzuetan ezinezkoa da, adibidez, karrera akademiko bat garatu ahal izateko *sine qua non* baldintza den doktorego-tesi bat defendatzerakoan. Ildo beretik, pertsona batek ikerketa-talde berean beste batek baino hiru aldiz gehiago irabazteak mailaren batean ondoriorik izango ez duela pentsatzea inozoegia izatea da. Eta

feministok jarrera kontraesankorra dugu berez, eta nola kudeatu pentsatu behar da: eremu publikoan izen femenino propioak egotea, alde batetik, garaipen feminista bat eta osasun sozial eta politikoaren zeinu bat da, baina, bestetik, lehen aipatu dudan kultura aditu horri laguntzen dio.

Baina, berriro diot, horrek guztiak ez du eraginik unibertsitatean gaudenongan bakarrik, mugimendu osoari eragiten dio. Adibidez, gehien erabiltzen diren erreferentzia teorikoei dagokienez, feminista dekolonialek ikusarazi digute egile angloeuroparrak pribilegiatzen jarraitzen dugula. Baina ez dago ia kontzientziarik egiletzat mugimendu, talde edo elkarte bat duten erreferentzien erabilerari buruz, erreferentzia horiek ia ez baitaude gure argitalpen edo elkarrizketetan.

Laburbilduz, ezagutzaren ekoizpena uharte edo nodulu moduan ikusteko modu murriztuaren aurrean, ikuspegi zabalago, horizontalago eta demokratikoago bati eman beharko litzaioke lehenetsuna, berdinean zirkuluaren, sarearen edo errizomaren metafora erabilita, edo beste batzuk asmatuta; baina bai, ordea, kontzientzia izan pentsamendua modu kolektiboan, eta are anonimoan ere, eraikitzen, izapidetzen, adarkatzen eta elikatzen doala. Horrekin batera, subjektuen edo taldeen arteko miopia eta desorekak orekatzeko eta ideologia neoliberal eta lehiakor hegemonikoari aurre egiteko mekanismoak argitu eta abian jarri (edo erabiltzen ari direnak berrikusi) beharko lirakeke.

Gure lan-proposamena hezkuntza emantzipatzailea da, eta pentsamendu kritikoaren alderdi esanguratsu batek teoriaren eta praktikaren arteko artikulazioarekin du zerikusia. Zer ekarpen egiten dio mugimendu feministaren ekintza politikoak hezkuntza- eta pedagogia-eremuari?

Mari Luz. Ausartuko nintzateke esaten gogoeta edo jarduera feminista bat, edozein arlotan, interesgarriagoa eta zorrotzagoa dela zenbat eta gehiago ezagutu, hitz egin eta elikatu ekintza politikotik. Beste era batera esanda, prozesu teoriko edo metodologiko soil batetik sortzen ez denean, nahiz eta akatsgabek eta zorrotza izan, baizik eta lehendik dagoen emari teoriko eta praktikoko batean murgiltzen denean, ibai-metafora bat erabiltzeagatik ibai-adarrak eta bidebanatzeak dituen, baina, aldi berean, hezkuntza-egitatea bera gaitzen duena. Hori gertatzen bada, hezkuntza-ekintzak

“Gogoeta edo jarduera feminista bat, edozein arlotan, interesgarriagoa eta zorrotzagoa da zenbat eta gehiago ezagutu, hitz egin eta elikatu ekintza politikotik”

askoz aukera gehiago ditu bizitzan oro har, eta bertan inplikaturako pertsonen bizitzan bereziki, konektatzeko eta eragiteko.

Interesgarria litzateke aztertzea zerekin lotzen diren programa batzuen arrakastak edo porrotak. Graduondoko feministetan dudak esperientzian, adibidez, esango nuke ikasleak oso zorrotzak direla norabide horretan, eta horrek tentsioak sortzen dituela, baina eragin positiboa duela irakaskuntza- eskaintzaren hobekuntzan.

Gure lan-ildoetako bat bizitzaren iraunkortasunarekin konprometitutako unibertsitatearen borondatea adierazten duten curriculum-garapenak bultzatzearekin lotuta dago. Zer subjektu eta kolektiborekin ikas dezakegu Unibertsitatea kritikoki birpentsatzen, munduaren interpretazio zuzenagoak, bidezkoagoak eta solidarioagoak sortzeko?

Mari Luz. Funtsean, proiektu horiek sustatzen dituzten gaien, testuinguru eta taldeen arabera da. Kasu batzuetan, "lankidetzak" posibleak bilatu eta/edo hautatu beharko dira, baina, oro har, lehendik ditugun harremanak erabiltzea nahikoa da.

Ildo beretik, iruditzen zait oso gutxi aprobetxatzen dugula unibertsitatean lan egiten edo ikasten duten pertsonen artean dugun potentzial guztia, gizarte-mugimenduetan, alderdian, GGKE-etan edo askotariko gizarte-erakundeetan parte hartzeko ordezkariak zabala baitago. Barneko eta kanpoko jarduera hain berezita ez edukitzea izango litzateke gakoa. Batzuetan ez dakizu zer parte-hartze sozial mota duten ikasleek, adibidez, nahiz eta ikasgai nagusiki sozialak eman, konpartimentu bereziak balira bezala.

Baina, nolana ere, elkarrekiko lankidetzak horrek eskatzen du jarrera etiko eta kritiko bat, alerta eta gardentasun handikoa, hartzen ditugun urrats eta erabaki guztietan. Halaber, prest egon behar dugu

ez bakarrik hitz egiteko, baita egiten zaizkigun ekarpenak eta interpelazioak entzuteko, errezeloei, aurreiritziei eta gatazkei aurre egiteko eta interes kontrajarriak negoziatzeko moduak aurkitzeko.

Gutxiengoa dira, baina unibertsitatean eta hainbat subjektuen artean jakintza kolektiboki eraikitzeke esperientziak probatzen ari dira. Gure ikuspegitik, mugimendu feministak ekarpen handia egin behar du, lankidetzan, horizontaltasunean eta zainketen etikan oinarritutako logiken ondorioz. Posible al da kolektibo desberdinen artean aliantzak sortzea gero eta merkantilizatuagoa den unibertsitate-kulturaren esparruan?

Mari Luz. Feministak dauden tokietan, horiek gogoetarako eta kritikarako ezten eta palanka gisa jarduten dute maila askotan, bai barne- eta kanpo-harremani dagokienez, bai jarraitutako prozesuei dagokienez; beraz, gatazkak sortzen dira, eta horiei aurre egiteko prest egon behar da, ez bakarrik emozionalki, baita probatuz eta teknikak aplikatuz ere. Kontuan izan behar da unibertsitatea bezalako inguruneetan feminismoaren aurrean izaten diren erreakzioak oso sofistikatuak izaten direla askotan, eta, beraz, zailak direla identifikatzen eta aurre egiten. Bestalde, badakigu gizonen arteko itunak oso indartsuak direla, baita ustez feminismitik hurbil dauden sektoreetan ere. Eta tarte handia dago, alde batetik, berdintasunezko izendapenaren, eta, bestetik, espazioa partekatzeke edo erretiratzeko eta baztertuta mantentzeko prest egotearen artean. Oso gizon gutxi eramaten dute hori praktikara. Zure lagunen aurka borrokatzeak beste zailtasun bat du. Eta hor gaude, oso estrategia zaharra erabiltzen: gerta daitekeena aurreratzea, bilerak prestatzea, emakumeen arteko itunak egitea eta haien babesa bilatzea, edo noizean behin mahai gainean kolpe bat ematea. Baina nekagarria da, noski, eta batzuetan amore ematen duzu, tarte batez bada ere.

Ba al dago elkarrizketarik akademiak modu hegemonikoan sortzen duen jakintzaren eta gizarte-

“Tarte handia dago, alde batetik, berdintasunezko izendapenaren, eta, bestetik, espazioa partekatzeke edo erretiratzeko eta baztertuta mantentzeko prest egotearen artean”

“Argi dago akademian egoteak goi mailan jartzen zaituela, eta, askotan, beste espazio batzuetara hurbiltzeak ez dizula boterea kentzen, baizik eta gehitzen; ez dugu inozoak izan behar”

kolektiboen aktibismo politikotik sortzen den jakintzaren artean? Mugimendu feministari interesatzen al zaio topaketa hori?

Mari Luz. Nik hurbilen dudana baino ezin dut hitz egin, eta bai, euskal mugimendu feministak, neurri handi batean behintzat, interesa du topaketa horietan. Elkarrizketak egon badaude, eta banaketak ez dira beti hain zorrotzak, lehen esan dudana bezala, gutako askok unibertsitatetik kanpoko erakundeetan ere parte hartzen baitugu. Beste gauza bat da zer topaketa mota egiten diren, noren artean, zer mugarekin...

Jakina, ez dut uste egoera ideal batean gaudenik, asko dago egiteko, eta, berriro diot, daukaguna ebaluatu beharko litzateke, ikusteko zerk funtzionatzen duen, zerk ez, eta zergatik. Espazio desberdinen arteko elkarrizketa eta transakzio errealei buruz ere hausnartu behar da. Argi dago akademian egoteak goi mailan jartzen zaituela, eta askotan beste espazio batzuetara hurbiltzeak ez dizula boterea kentzen, baizik eta gehitzen; ez dugu inozoak izan behar.

Bestalde, unibertsitatetik kanpoko kolektiboek, mugimenduak oro har, funtzionamendu propioa dute, eta, gainera, mugak jartzen dizkiote “gure” esku-hartzeari, eta ondo iruditzen zait “norberaren gelaren” defentsa hori. Jarduera hori jarraitzea eta bertatik ikastea funtsezkoa da, nire ustez. Bestalde, mugimenduek modu desberdinak dituzte “akademikoek” diotena baimentzeko (edo ez); nolabaiteko autonomia dago maila horretan, ez bakarrik hausnarketak edo ikerketak bultzatzeko, baita proposamenak onartzeko edo ez onartzeko ere, eta beti ezin da aurreikusi zer onartuko den eta zer ez, eta hori oso interesgarria da. Batzuetan, gizarte-kolektiboek ere instrumentalizatzen dute unibertsitarioa, eta hori ere ondo iruditzen zait.

Nolanahi ere, ez zait gustatzen akademiaren eta aktibismoaren arteko bereizketa zorrotza egitea,

uste baitut ez digula laguntzen alor edo sektore desberdinen arteko elkarrekintzak ondo baloratzen. Azken hamarkadan feminismoaren aniztasuna asko azpimarratzen ari den bezala, ezin da akademia bakar batez hitz egin, eta kontuan hartu behar da testuinguruaren, espezialitatearen, taldeen, eta abarren aniztasuna.

Munduaren aniztasunak pentsatzeko, sentitzeko eta izateko modu desberdinak eskatzen ditu. Esperientzia eurozentrikoak gaindituko dituzten beste ezagutza-modu batzuk behar ditugu. Zer iradokitzen dizu Hegoaldeko epistemologiaren proposamenak? Zer gakoak ahalbidetuko ligukete ikuspegi dekoloniala aplikatzea?

Mari Luz. Antropologoa naiz, eta gure abiapuntua da, hain zuzen ere, giza aniztasun handia dagoela, eta pentsatzeko, ezagutzeko, ekiteko, sentitzeko edo izateko beste modu batzuk eskuratzea funtsezkoa dela bizitzaren ulermena zabaltzeko eta/edo beste teoria edo interpretazio batzuk proposatzeko.

Pandemiara itzuliko naiz berriro. Harrigarria da zer gutxi begiratzen ari garen, adibidez, Afrikako herrialdeetan izurrite batzuei aurre egiteko edo konpontzeko izan duten moduari, nahiz eta lokalizatuago egon. Nagusitasun eta harrokeria guztiz etnozentrikoekin du zerikusia.

Illo horretan, kritika dekoloniala, zalantzarik gabe, azken aldiko ekarpen handienetako bat da, bai aktibismoari dagokionez, bai teorizazioari dagokionez. Zaplaztekoaren eta haize freskoaren nahasketa da, dena batera, gutako askok gu ikusteko eta mundua ikusteko duten moduan. Euskal eremuan, adibidez, nahiko berria da, eta esango nuke oraindik ere oso atariko fasean gaudela, kontaktukoan, kritika horrek, bai pentsamenduari dagokionez, bai feministen arteko harremanei dagokionez, bai agenda komun baten birkonfigurazioari dagokionez, esan nahi duenaren digestioaren hastapenean. Pixkanaka, sektore batzuetan diskurtso feminista oso interesgarria sortzen ari da, zeinean kritika

“Kritika dekoloniala zaplaztekoaren eta haize freskoaren nahasketa da, dena batera, gutako askok gu ikusteko eta mundua ikusteko duten moduan”

“Nire ustez, kritika onartzeak itzulpen-, egokitzapen- eta sormen-prozesu bati lotuta joan behar du”

dekoloniala tokiko analisi politiko eta kulturelekin uztartzen den, eta emaitza oso positiboa da.

“Hegoaldeko epistemologiek” funtsezko irakurketak, praktikak eta berrikuspenak eskaintzen dizkigute, baina, edozein epistemologiarekin gertatzen den bezala, haien aplikazioa ez da beti automatikoa edozein testuingurutan, eta tokiko ezaugarrien araberrako egokitzapenak eta/edo handitzeak behar dira. Gure eskemetan arrazakeriak edo kolonialitateak duen pisuaz ohartzeak eragiten digun erru- edo lotsa-sentimenduak, batzuetan, gure gizartean beste kultura-ingurune batzuetatik praktikak ekarri eta aplikatzea eragiten du, beti gurearekin bat ez datozenak. Nire ustez, kritika onartzeak itzulpen-, egokitzapen- eta sormen-prozesu bati lotuta joan behar du.

Lehen interseksionalitatearen ikuspegi berrikusi batez hitz egin dut. Era berean, ikuspegi dekolonial anizkoitz eta konplexuaz hitz egingo nuke, helburu hirukoitzarekin: (1) Europatik eta Ipar deituriko beste herrialde batzuetatik datozkigun kolonizazio eta arrazializazio prozesu historikoez jabetu, eta horren arabera jardun; (2) arrazakeriak gure gizartearen historian eta gure irudimen eta diskurtso emantzipatzaileetan jasotako dinamika kontraesankorretan duen pisuaz hausnartu eta azterketa egin; eta (3) analisisian integratu eta ezagutzera eman Europaren barneko kolonizazio-prozesuak, estatu-nazioen sorreratik abiatuta herri batzuen hizkuntza, kultura eta politika, euskal herriarena adibidez, azpiratzea ekarri zutenak. Aldi berean gertatzen den eta orainaldira ere iristen den kolonizazioa. Hori guztia, prozesuen konparazioa saihestuz, aliantzak bilatuz eta eskema binaristak eta dikotomiak (guk edo haiek) ahalik eta gehien saihestuz, ez baitigute laguntzen, eta, gainera, ez baitiote erantzuten ez gure gizartearen ez mugimendu feministaren beraren osaerari. Argi dago hori dela aurrean dugun erronketako bat, eta aldaketa teoriko eta praktikoak ekar ditzake, agian, oraindik imajinatu ere egiten ez ditugunak.

ekin lanari

Nortzuk gara

- UPV/EHUko Zuzenbide Fakultateko Justizia Sozialaren aldeko Klinika Juridikoa

Hemen aurkituko gaituzue • www.ehu.eus/eu/web/zuzenbide-fakultatea/gzkj

Klinika juiridikoa eta iusfeminismoaren praxia

Justizia Sozialaren aldeko Klinika Juridikoa (JSKJ) Zuzenbide Fakultatean sortu zen 2016. urtean, hainbat irakasle (dekanoa barne), ikasle eta AZL langileren eskutik. Inkonformismo bikoitzaren fruitua izan zen ekimena; izan ere, proiektu honek kolokan jartzen ditu, alde batetik, Zuzenbide Fakultateetan irakaspén juridikoak eskaintzeko modua, eta, bestetik, ezberdintasun sozialetatik at dagoen unibertsitate eredia. Inkonformismo bikoitz horren ondorioz, Klinika Juridikoen Mugimenduaren parte da Justizia Sozialaren aldeko Klinika Juridikoa, betiere, funtsezko bi printzipiotan oinarrituta: 1) Teoria eta praktika uztartzea (esperientziaren bidez ikastea); eta 2) ikasketa eta zerbitzua uztartzea (interés publikoarekiko kezka).

Mugimendu kliniko orotan komuna den testuinguru horretan, UPV/EHUko JSKJ bere premisa propioak ditu: 1) sexismoa, arrazakeria, klasismoa, kapazismoa, heteronormatibismoa, fobia deritzenak (homofobia, transfobia, xenofobia), etab. fenomeno *endemikoak* dira, eta, ondorioz, horien aurrean ez dago Zuzenbide «errugaberik»; eta 2) kultura juridikoan *statu quo* – bidegabe – bat erreproduzitzen da era akritikoan; izan ere, Zuzenbidea organo politiko eta judizialean soilik osatzen delako ideia zabalitzen da, baita Zuzenbide arloko adituen jarduna soilik informatiboa delako ideia ere. Horren aurrean, JSKJk azpimarratzen du Zuzenbidea ez dela errealitate immanentea, mundu guztiaren parte-hartzea biltzen duen jardura baizik; hortaz, aldarrikatu egiten du juristak kontzienteki jakin behar duela bere rolak zer-nolako aukerak ematen dizkion Zuzenbidea eraldatzeko eta, ondorioz, gizartea eraldatzeko.

JSKJren ezaugarri horiek islatu egiten dira haren helburuetan, zeinak lau puntu hauetan laburbiltzen baitira:

- 1) Zuzenbide Fakultateko ikasleak harremanetan jartzea botere-sistemek bakarka edo batera eragindako injustiziak pairatzen dituzten pertsona eta taldeekin (sexua-generoa, gizarte-klasea, arraza/etnia, desgaitasuna, nazionalitatea, orientazio eta identitate sexuala, etab.);
- 2) kasuak juridikoki analizatu eta bideratzeko tresnak sortzea (zuzenbideen ingeniari-tza), ikasketetan ikasitakoa eta aktibismo sozialean diharduten elkarte eta erakundeen esperientzia uztartuz;
- 3) ikasketa juridikoetan erreformak planteatzea, botere-sistemei buruzko zeharkako gogoeta egitea ahalbidetzeko; eta
- 4) botere publikoek justizia sozialeko politiketan egiten duten lanari ekarpena egitea, zer arlotan esku hartu edo hobetu daitekeen proposatuz.

Helburu horiek betetze aldera, JSKJren funtzio-namenduan funtsezkoa da egiturazko diskriminazioari lotutako problematika eta kasuei aurre egiten dieten elkarte eta defentsa bulegoekin harremana izatea, baita ikuspegi kritikoa oinarrituta abokatutzan diharduten juristekin ere. Izan ere, ikasturte bakoitzaren hasieran, elkarte, bufete eta defentsa bulegoek aurkezten dituzte JSKJko ikasleek GRAL eta MALetan landuko dituzten «kasuak».

Maggy Barrère Unzueta utzitako irudia.

JSKJren funtzionamenduaren alderdi garrantzitsuenen artean, azpimarratzekoa da pentsamendu kritikoan oinarritutako etengabeko prestakuntza mintegia. Hilero egiten dira saioak, eta, horiek antolatzeko orduan, ikasleek beren lanetarako aukeratu dituzten kasuetan adituak diren hizlariak bilatzen dira. Gaiak diziplina arteko ikuspegiaren oinarrituta garatuko dira, elkarlanean. Hala, egun berean, prestakuntza-mintegiaren ondoren, klinikako irakasleak eta AZL langileak ikasleekin elkartzen dira kasuaren tratamenduan izan diren aurrerapenak eta oztopoak partekatzeko. Bestalde, JSKJko ikasleen GRAL eta MALen ibilbidea ez da aurkezpena edo defentsa publikoa egiten den egunean bukatzen. Izan ere, kasuak aurkeztu dituzten elkarten interesaren arabera, gaiak landu dituzten ikasleek ekarpena «itzultzeko» saio publikoak antolatzen dira, oztopoak ezabatzeko edo gizartearen eta unibertsitatearen arteko zubiak eraikitzeko modu gisa.

Jakina, proiektu klinikoak baditu azpimarratu beharreko beste zenbait alderdi ere –hala nola GRAL eta MALetan baliatutako metodologia–, baina, atal honen mugak direla-eta, hemendik aurrera JSKJren egitekoan zentratuko naiz, *Hariak* aldizkariaren 10. zenbaki honi izenburua ematen dion gaiari eutsita. Gaiari dagokionez, hortaz, ezin dugu ahaztu JSKJn hasiera-hasieratik presentzia handia izan duela «ezagutzaren despatriarkalizazio» –kasu honetan–juridikoak. Izan ere, feminismo juridikoaren edo iusfeminismoaren praxia *leit motiv*-etako bat izan da. Hain izan da horrela, non Zuzenbidearen eta eskubideen unibertsaltasun faltsua (edo, bestela esanda, emakumeen eta, ondorioz, beren interes,

beharrizan eta esperientzien bazterketa esplizitu zein inplizitua) printzipio epistemologikoa izan baita klinikaren ibilbideari eusten dioten lanetan eta prestakuntza-saioetan. Indarkeriak eta diskriminazioak botere-sistemetan oinarrituta aztertu eta tratatzen dira, eta ikuspegi sistemiko horretan oinarrituta aztertzen dira kasuak. Lehen pertsona kontatutako indarkeria eta diskriminazio esperientziei esker, eta baliatutako ikuspegi sistemiko baina pluralaren ondorioz (sexu-genero sisteman eskusiboki zentratzen ez dena), egiazta dezakegu patriarkatuak ez duela berdin funtzionatzen emakume guztientzat, eta indarkeria eta diskriminazio interseksional eta metatuak direla konplexuenak eta jorrazteko zailenak (emakume migratzaileak, paperik gabeak, zuriak ez direnak, desgaitasuna dutenak, lesbianak, trans-ak, intersexualak, prostituzioan dihardutenak, etab.).

Neure historia pertsonalean oinarrituta, esan dezaket berdintasun master eta graduondokoak ez direla behar bezain erakargarriak Zuzenbideko ikasleentzat. Berdintasunaren alde egiteko asmoz Zuzenbidea ikastea erabaki duten ikasleei ere, 4. mailan daudenerako, ahaztu egiten zaizkie hasieran zituzten asmo haiek. Ikasketa juridikoetan, hortaz, bada idealak desaktibatzen dituen zerbait. Horregatik ez da nahikoa berdintasun graduondokoak eskaintzea. Gradua amaitu baino lehen, feminismitik (eta bestelako ismoetatik) lan egiteko aukerak eman behar zaizkie ikasleei, eta, hartara, norabide horretan urrats txikia egitea da JSKJren funtsezko helburuetako bat.

Maggy Barrère Unzueta

Revirada Feminista, komunitate feministarentzako tresna eta ikaskuntza horizontalereko gune segurua

A Revirada feminista nasceu com vários propósitos, um dos quais é ser ferramenta de comunidade feminista, e um espaço seguro de aprendizagem horizontal. Nom precisamos de peritos homes que nos dispensam sabedoria e nos explicam como dirigir as nossas vidas. Todas nós temos muito que dizer e aprender as umhas das outras. A Revirada é umha revista prática e teórica, profunda e banal, criada por todas as mulheres que querem partilhar experiências, dúvidas, projetos, medos e sucessos.

Revirada 2015ean *on line* sortutako aldizkari feminista da, eta, geroago, paperera ere pasatu zen. Askotariko material feminista argitaratzen du, eta hainbat gairi buruzko eztabaidetarako tartea ematen du, baina, betiere, errealitatearen analisi kritiko baten bidez, diskurtso feminista nagusitik urrun. *Reviradan* idazten duten egileek ideiak eta kezak partekatzen

dituzte, zeinak askotan ez luketen lekurik izango komunikabide arruntetan, feminismoaren potentzia eraldatzailea ikusezin bihurtzen edo itxuraldatzen adituak baitira.

Denok dugu komunikatzeko asko: esperientziak, zalantzak, kritikak eta sorkuntza- eta ekintza-proiektuak. Ezagutza horrek balio handia du, eta ahalduntze kolektiborako erabili behar da, jakintzen eta sentitzeen truke horizontal batean. *Reviradak* espazio komunitario baten indarraren eredu izan nahi du. Bazterketarik gabeko guztiei zuzenduta dago, justizia sozialaren alde borrokatu nahi dugun guztioi, eta jakin badakigu borroka hau feminista, antikapitalista eta barneratzailea baino ezin dela izan.

Revirada jaio zen une berean, proiektua ahalik eta pertsona gehienekin partekatu genuen. Inkesta bat egin genuen sare sozialen bidez, horrelako aldizkari batek izan zezakeen interesa ezagutzeko. Erantzunak kartsuak izan ziren. Horrek animatu gintuen, eta Facebookeko orri bat (@reviradafeminista) eta webgune bat (www.reviradafeminista.com) irekitzea erabaki genuen. Han argitaratu genuen gure zenbaki pilotua, 0 zenbakia, *Mulher(es) e poder*, non botere-esparruak bete nahi dituzten emakumeen inguruabarrei buruz hitz egiten dugun. Nolakoak dira esparru horiek eta nola betetzen dituzte emakumeek? Aitzitik, zenbat geratzen dira alde batera, erabakiak hartzeko eraikuntzan eta parte-hartzean? Zenbaki honek oso harrera ona izan zuen, eta jarraitzea erabaki genuen. Une horretatik aurrera dena bizkortzen hasi zen: 1. zenbakia argitaratu genuen: *Feminismo Take-Away*. Izenburu horrek eztabaida pizten du, aktibismo feminista ez ote

Revirada aldizkari feministak utzitako irudia.

den ahalegin politiko kolektiboko tresna, erabili eta botatzeko kontsumoko konpromiso indibidual esporadiko bihurtzeko. Orduan jaio zen 1. zenbakiko artikulua-sorta bat jasotzen duen aldizkariaren paperezko lehen zenbakia.

Ondoren, 2. zenbakia: *Fartas*. Izenburua eta gaia "Aski da! Nekaturik gaude denak matxismoaren eragina izateaz" esatera garamatzen sentimenduaren kontzientziatik dator. Ale hau gu guztioi eskainita dago, ez baititugu gehiago jasaten indarkeriak, bat egin nahi baitugu konponbideak aurkitzeko, sabelean eta buruan geratzen diren eta nola bideratu ez dakigun emozio horiek guztiak –amorrua, beldurra, haserrea, nekea– adierazteko. Zertaz ari gara indarkeriaz hitz egiten dugunean? Zer emozio sentitzen ditugu erasoari indarkeriazko erantzuna ematea pentsatzen dugunean? Zein dira ondorioak?

2018an, 3. zenbakia argitaratu genuen: *Identitateak*. Hemen, argitaletxearen laburpen labur bat dago, ale honen filosofia ulertzeko. "Eraikitzen eta deseraikitzen dugun aniztasun soziala osatzen duten edo ahal dugun moduan edo uzten gaituzten moduan bakarrik existitzen diren (identitate) horiek. Batzuetan bata bestearekin blokeatzen diren identitate horiek, non ez dagoen bat egiterik, non azken urratsa desagertzea dela dirudien. Gorputzen identitateak, sexualak, nazionalak, gauden lurraldekoak, maite dugun modukoarenak [...] Baina, zer gertatzen da *status quo*ak onartzen ez dituen identitateak adierazten direnean?".

2018. urtearen amaieran argitaratu genuen 4. zenbakia, eta lanaren eta bizitzaren arteko kontraesanari eskaini genion: bizitzeko lan egin behar dugu, baina sistemak deuseztatu eta zapaldu egiten gaitu super-langile bihurtzeko, zeinaren bizitza erreala –pertsonala eta harremanetakoak– sistemak itzaltzen duen.

2019an 5. zenbakia iritsi zen, feminismitik faxismoaren aurkako borrokari eskainia. Begirada feminista ikusezin bihurtzen duten edo horrekin zerikusi txikia duten ezkerreko mugimenduen aldarrikapen antifaxistekin nazkatuta, geure buruari galdetzen diogu: nolakoa izan behar du borroka feminista antifaxistak?

6. zenbakia, *Háum elefante na sala*, 2020ko apirilean argitaratu zen, pandemiaren erdian. Feminismoaren barruan gehien molestutzen duten gaiak buruzkoa da: feminismo arrazista, klasista edo "male-friendly"-a, bai eta prostituzioarekiko jarrerak, TERFSak, amatasu-

Revirada aldizkari feministak utzitako irudia.

nen aldeko edo kontrako jarrerak, feminismo espezi- ta, feminismoa harreman arauemailetan, feminismo kapazitista, landa-eremuko feminismoaren hiri-este- reotipoak, eta askoz gehiago.

Gure azken zenbakia, 7.a, *Terra, Pele e água* da. Zenbaki sensorial eta politiko bat, non gorputzak leku materiala, sinbolikoa eta praktikoa duen, eta ura bezalako oinarrizko elementuek migrazioei, identitateei, kontaktu fisikoei, pandemia garaiko afektuei, arrazakeria eta zainketei buruzko gogoetak bultzatzen dituzten.

Gure hurrengo zenbakia 2021eko udaberrian argi- taratuko da, Ziberfeminismoaren/ziberfeminismoen proposamenarekin. *A tecnologia está conosco o contra nós?*, gaurkotasuneko gaiak zalantzan jartzen dituen gure ukituarekin jarraituz.

Zuk ere parte hartu nahi duzu?

Revirada Aldizkari Feminista
Idatzi hona: reviradafeminista@gmail.com
IG [reviradafeminista](#)
FB [@reviradafeminista](#)

Nortzuk gara

Hemen aurkituko gaituzue

• La Prospeko Herri Eskola

• <https://prosperesiste.nodo50.org>

La Prospe eta herri-hezkuntzaren bere esperientzia feminista: ahotsen batura

La Prospe-ko Herri Eskola (Prosperidad, Madrileko auzoa) diktaduraren amaieran jaio zen, 1973an. Paulo Freireren pedagogian eta Latinoamerikako herri-hezkuntzako mugimenduetan oinarrituta dago.

Eskolaren helburua herri-kultura eraikitzea da, zapalkuntzakerrebeldia eta liberazio bihurtuz. Ordutik, gure esperientziak ahotsak eta borondateak batzen ditu, planteamendu eta praktika patriarkaletatik urrun dagoen gune bat eraikitzeraino.

Emakume aurpegia duen alfabetatzea: Eskola Graduatuko programetatik, etorkinentzako gaztelaniazkoetara eta Elkarlaneko Ikaskuntzako Taldeak

Hirurogeita hamarreko hamarkadatik laurogeita hamarreko hamarkadaren erdialdera arte, gure jarduera nagusia alfabetatzea eta Eskola Graduatua lortzea izan zen. Ikasle gehienak emakumeak ziren, pobrezia eta analfabetismoa femenoak direlako.

Hala ere, deigarria da Eskolaren oinarritzko dokumentuan eta programazioetan ez dela genero kontua esplizituki agertzen askoz geroagora arte. Esan dezakegu feminismoa, nahiz eta Eskolaren egunerokotasunean egon, oraindik ez zela sartu gure kontzientzian, eskolaren programazioaren funtsezko ardatz izateko. Garai hartan, borroka politikoak ziren kezka kolektibo nagusia, eta haien planteamenduek ez zuten zerikusirik generoarekin: soldadutza, NATO...

Emakumeak, Eskolako taldeetan sartuta, zirkulu feministetan mugitzen ginen, abortuaren legeztatzea, dibortzioa eta antzeko borrokekin, baina ez zen gaur egun ikusten dugun bezala enfokatzeko. Emakumezko eta gizonezko begiraleen eguneroko bizipenek anekdotaz betetzen zuten bidea, ahal-

duntze integrala ukigarria eta benetakoa baitzen (adibide gisa, ikus dezakegu klaseetan bertaratu-tako gehienek -normalean, emakumeak- generoan hitz egiten zela, oraindik gai hori gizartean planteatu ere egiten ez zenean), baina oraindik ez genuen ideia horiei heltzeko behar zen hiztegia ere (errealitateak sortzeko hizkuntza zein garrantzitsua den ohartuta).

Migratzaileen eta errefuxiatuen etorrera masiboak gaztelania-ikastaroak irekitzeko beharra sortu zuen. Ikastaro horietako parte-hartzaile gehienak emakumeak eta kultura desberdinetakoak ziren, eta horrek erronka berriak ekarri zizkigun. Ikastaro horietan, genero-ikuspegiak irakaskuntza-metodologia zeharkatzen zuen, eta, beraz, zeharkakoa bihurtzen zen ikastaroa osatzen zuten gainerako gai guztietarako. Adibidez, lanaren eta lanbideen gaiaren inguruan komunikatzen ikastea lan-dibertsifikazioaren aldeko eta estereotipoen aurkako borroka bihurtu zen; era berean, gure pentsamenduek eta emozioak adierazten ikastea emakumeen aurkako indarkeriari buruz kontzientziazteko tresna ere bihurtu zen.

90eko hamarkadan curriculum berri bat jarri zen abian: "Taldeko Ikaskuntzako Taldeak" (TIT). Gai sortzaileen inguruko errealitateari heltzea zen helburua, prestakuntza araututik harago, gure gizartearen prestakuntza-premia berriei erantzunez.

Gai horietako bat "Emakumea" zen; lehen aldiz, generoaren gaia formalki lantzeko beharra zehaztu zen, talde bakoitzaren ezagutza eta esperientzia landuz eta bateratuz. Urte horietan, emakumeen taldea hiriko beste emakume-mugimendu batzuekin sarean egon zen, Batzar feministan eta genero-ardatzaren barruko "Borroka sozialaren astean" parte hartzen genuen.

Feminismoak eta berdintasunak agenda propioa lortu dute

Emakumearen taldearen ibilbidearen eta eztabaida batzuen ondoren, *Generosas* izeneko talde mistoa sortu zen, genero-gaiak lantzeko. Intimitate-, berdintasun- eta segurtasun-espazio gisa sortu zen, rol desberdinez, horien ezarpenaz, performazioaz eta gure bizitza eta gure gorputzak nola zeharkatu zituzten –mingarriki, gehienetan– hitz egiteko.

Hor oso gai ezberdinak landu ziren: maitasun erromantikoaren diktadura, emakumearen gorputza gauza bihurtzea, desioaren eraikuntza, amatasun eta hazkuntzak, eta pertsona psikiatrizatuen sexualitatea. Eskolako Batzarra espazio pedagogikoa ere badela kontuan hartuta, lan interesgarria egin zen Batzarreko rolei eta parte-hartzearen orekari buruz (hitzaldien kopurua eta kalitatea, hitzaren erabilera, etab.).

Generosas-ek 2018an amaitu zuen bere ibilbidea, eta horko gizonok gizon-talde bat sortu genuen lanean jarraitzeko, baina gehiago esperientzia propio eta barne-barneketik, teorietatik baino. Jakin badakigu lan luzea eta gogorra egin behar dugula patriarkatua sartzen joan den jarrera matxista horiek guztiak zalantzan jarriz ateratzen joateko. Gutako bakoitzaren hausnarketa kritikoa bilatzen dugu, ez erruduntasun antzutik, baizik eta gizon gisa sozializatzeak eragiten digunaren erantzukizun eta kontzientzia emankorretik. Jokin Azpiatzuk *Maskulinitateak eta feminismoa* liburuan aipatzen duen "deserosotasun produktibo" horretan kokatu nahi dugu.

2018an, M8aren ondorioz, auzoko emakumeak sartu ziren, eta *Feministas Prospe* taldea sortu zen, soilik emakumeena, hainbat adinetakoa, autogestionatua, autonomoa, kritikoa, gogoetatsua eta ekintzailea. Modu asanblearioan eta horizontalean antolatzen gara, eta erabakiak adostasunez hartzen dira.

Barne eztabaidak ditugu, eta ezagutza eta argumetario propioa sortzen ari gara. Ahaldundu egiten gara hausnarketarako eta ekintza kolektiborako gune komunak eraikiz, jakintzaren oztopo hegemonikoak apurtzen dituen ikuspegiarekin, pertsonala politikoa bihurtuz eta lehiakortasun ezaren, elkartasunaren, errespetuaren, berdintasunaren eta zainketen ikuspegitik lan eginez.

La Prospe Herri Eskolak utzitako irudia.

Eskolak feministatzat jotzen du bere burua. Talde, jarduera eta batzar guztietan feminismoa zeharkakoa izatea nahi dugu, desikasi behar ditugun estereotipoak adieraziz. Hezkuntza askatzailea eta emantzipatzailea izan dadin, gizonok eta emakumeok ezagutzak, boterea eta zaintzak partekatu behar ditugu.

Aldi berean, eta Eskolako talde, jarduera eta batzar guztietan zeharkako feminismoa sustatzeko ideia berberarekin, dibertsitate funtzionala duen pertsona-talde bat ere badago, aisialdiaren eta denbora librearen bidez integrazioa eta normalizazioa lortzeko helburuarekin, gizarteak eta kulturak berak irakatsi dizkiguten estereotipoak desikasteko lan egiten duena. Aurreiritzien zerranda luzea dago, besteak beste: izaki asexualak, sexualki ezgaituak edo, guztiz kontrakoa, ninfomanoak, obulatzeke, hilekoa izateko, orgasmoak izateko edo ernaltzeko ezintasuna, eta, kasu askotan, nahitaezko antzutea, ia amatasuna debekatzea, eta hori gertatzen denean, errukia eragiten du, eta inola ere ez da onartzen norberaren borondatez izatea. Nolabait ere, dibertsitate funtzionala duten emakumeak gauza bihurtu dira, haien gaineko diskriminazio mota guztiak bultzatuz. Horregatik, gure taldean sexualitaterako, informaziorako, familia-plangintzarako, beren bizitzaren, sexualitatearen eta ugalketa-osasunaren kontrola hartzeko eskubidea defendatzen eta bilatzen dugu.

Feministak izatea planteatzen ez genuenean ere, feminismoa eraikitzen ari ginen; izan ere, gizarte- eta klase-borrokek emakumearen ahalduntzea ere bultzatu zuten, ezjakintasuna eta pobrezia femeninoak badira ere, boterea eta zapalkuntza maskulinoak baitira, eta, beraz, kapitalismo zapaltzailearen aurka borrokatzea patriarkatuaren aurka borrokatzea ere bada.

La Prospeko Herri Eskola

begirada konprometituak

zinema
dokumentalak

Izenburua: Voces plurales: estrategias de mujeres por la memoria y la justicia en Guatemala

Tokia, urtea: Guatemala, 2020

Produkzioa: María José Rosales Solano eta Sonia Escobedo Escalante (Casa Colibri/Rochoch Tz'ünun)

Kamera eta argazkia: María José Rosales Solano eta Juan Rosales

Iraupena: 40 minutu

Sinopsia. Dokumental honetan emakume antolatuen ahotsak jaso dira; horiek hainbat estrategia proposatzen dituzte gatazka armatuaren testuinguruan giza eskubideen urraketa larrien biktima izan eta bizirik irten ziren emakumeek justiziarako eta erreparaziorako sarbidea izan dezaten (Hegoa eta Casa Colibri).

Hemen ikus dezakezue: <<http://multimedia.hegoa.ehu.es/es/videos/127>>

Izenburua: Camionas. Crímenes de lesbofobia en la V región

Tokia, urtea: Santiago de Chile, 2019

Produkzioa: Carolina Millalen Iturriaga

Zuzendaritza: Daniela Contador Navarro

Iraupena: 32 minutu

Sinopsia. Azken 30 urteetan emakume lesbianen lau feminizidio gertatu dira Txilen. 2008ko otsailaz geroztik, krimen horietako hiru Valparaísoko Quinta Región eskualdean gertatu dira. Hori kontuan hartuta, iruditzen zaigu emakumeen kontrako muturreko indarkeria, gorroto krimen modura, kezka publikotzat hartu beharra dagoela, eta, horretarako, saiatzen gara ikus-entzunezko kazetaritza-lanaren bidez erakusten ezagutza-falta sozial eta instituzionala –emakume gazteen erantzuna gorabehera–, zeina baita generoaren ikuspegi mugatuaren ondorioa eta zigortzen baititu basatiki heteroarauarekiko desbideratzeak (Daniela Contador Navarro eta Carolina Millalen Iturriaga).

Hemen ikus dezakezue:

<<https://capuchainformativa.org/2020/06/18/documental-camionas-crimenes-de-lesbofobia-en-la-v-region>>

argitalpenak

Izenburua: En tiempos de muerte: Cuerpos, rebeldías, resistencias

Egilea: Zenbait egile

Koordinazioa: Xochitl Leyva Solano eta Rosalba Icaza

Tokia, urtea: Buenos Aires eta San Cristóbal de las Casas, 2019

Argitaletxea: CLACSO, Cooperativa Editorial RETOS, Internacional Institute of Social Studies

Sinopsia. *Gure helburua da liburu hau lagungarria izatea unibertsalizatzen eta naturalizatzen ditugun hainbat kategoria moderno-mendebaldarren gaineko ikuspegi kritiko-erakitzzailea sustatzeko, hala nola honako hauen gainekoa: gorputza, gerra, emakumea eta patriarkatua. Azpimarratu beharra dago latitude askotan, garai ilun hauetan, despatriarkalizazioaren tesia eta emakumearen kategoria baliagarri gertatzen ari zaizkigula kapitalismoaren, (neo)kolonialismoaren, (neo)estraktibismoaren, arrazakeriaren eta matxismoaren aurkako borrokan. Obra honen bidez, zubiak sortzen jarraitu nahi dugu emakumeen eta bestelako matxinada, gaintitze, mobilizazio, iraultza eta erresistentzien artean, sukaldean, ohean, kalean nahiz instituzioetan, erakundeetan eta gizarte sareetan (Xochitl Leyva Solano).*

Hemen ikus dezakezue:

<www.clacso.org.ar/libreria-latinoamericana/buscar_libro_detalle.php?id_libro=1759&campo=autor&texto=Leyva>

Izenburua: Educar para la emancipación. Hacia una praxis crítica desde el sur

Egilea: María Cristina Martínez Pineda eta Emilio Guachetá Gutiérrez

Tokia, urtea: Bogotá, 2020

Argitaletxea: CLACSO eta Universidad Pedagógica Nacional

Sinopsia. *Liburu honek abiapuntu du munduko eta Latinoamerikako agertoki konplexua, COVID-19aren gaixotasunari loturiko pandemiaren krisiak markatua, zeina gainjarri edo lotu baitzaie askotariko beste hainbat krisiri [...] Historiaren irakaspenei jarraituz, ordea, garrantzizkoa dirudi azpimarratzea krisi-garai eta krisi-espazioak "lur emankorra" direla kritika ereiteko, eta, ikuspegi horretatik, liburu hau kritikotasunez gainezka ernatu eta loratzen da, gizarte demokratiko, justu, errebelde, duinak eraikitze konpromisoa duten gizarte-indar emantzipatzaileak sendotzeko (J. Fabian Cabaluz D.).*

Hemen ikus dezakezue: <<http://biblioteca.clacso.edu.ar/clacso/se/20201006122520/educar-emancipacion.pdf>>

erakundeak

Izen Kolektiboa: African Gong

Eragin-esparrua: Mundua

Webgunea: www.africangong.org

Borroka idealak. African Gong sare panafrikar bat da, Afrikan zientzia, teknologia eta komunikazio zientifikoa zabaltzeko xedez sortua. UNESCOren Afrikako eskualdearen babes estrategikoaren sostenguaz dihardu lanean. Haren helburuetako bat da plataforma bat sortzea Afrikak plataforma horretatik egin diezaien bere ekarpena egitura globalei eta gaitasun instituzionalei, komunikazio zientifikoa, ikerketa zientifiko eta sozialak, eta publikoak zientzia ikastea eta ulertzea (PLUS ingelesezko public learning and understanding of science esaldiaren akronimoa) sustatzeko. Afrika ardatz duen paradigma bakar, adierazgarri eta inklusibo bat eta garapeneko agenda globalerako komunitate praktiko bat dira haren ekarpen nagusiak, eta komunikazio zientifikoaren eta PLUS sektorearen eraldaketa kritikoaren premia nabarmentzen du. African Gong erakundeak zientziaren eta haren aplikazioen posizionamendu estrategikoa errazten eta ahalbidetzen du Afrikako garapen iraunkorraren esparruaren barruan (African Gong).

Izen Kolektiboa: Women's Link Worldwide

Eragin-esparrua: Mundua (bulegoak ditu Madrilan eta Bogotá)

Webgunea: www.womenslinkworldwide.org

Borroka idealak. Women's Link Worldwide irabazi-asmorik gabeko nazioarteko erakunde bat da, zuzenbidearen boterea baliatzen duena emakumeen eta nesken eskubideak babesteko, bereziki, askotariko ekitaterik ezak jasaten dituztenenak. Hamar urtetik gorako esperientzia praktikoan eta analisisan oinarriturik, emakumeen eta nesken giza eskubideak sustatzeko eta babesteko eredu integral bat garatu dugu, etengabe gehituz munduko hainbat tokitako ikaskuntza berriak. Mugak zeharkatuz lan egiten dugu, mundu osoko ekintzaileekin aliantzak sortuz. Testuingurua aztertu, estrategiak diseinatu, txosten legalak idatzi, eta nazio, eskualde nahiz nazioarteko auzitegi-tako botere judizialen aurrean agertzen gara. Gure bezeroen ordezkari aritzen gara, mentoretza, gaikuntza eta tresna praktikoak eskaintzen ditugu, eta truke profesionalak sustatzen ditugu (Women's Link Worldwide).

ezinbesteko
agenda

Ekitaldia: Foro Social Mundial (FSM)

Deialdia: Munduko Gizarte Foroaren Nazioarteko Kontseilua

Lekua eta eguna: 2021eko urtarrilaren 25etik 29ra (Birtuala)

Informazio gehiago: <https://wsf2021.net>

FSMren ekitaldian, eztabaida zabal eta sakonak proposatuko ditugu kapitalismoaren elkarren gainkako krisiei buruz, eta erantzun politikoak artikulatzea eta ekimen globalak programatzea bultzatuko dugu; era berean, aukera izango dugu beste behin ere Davosko Munduko Ekonomia Foroa aurkaratzeko. Aste hau izango da 2001ean Porto Alegren (Brasil) Munduko Gizarte Foroa sortu zeneko 20. urteurrena ospatzeko abiapuntu naturala.

FSMren ekitaldi honen jarraian, eztabaida-, artikulazio-, kanpaina- eta borroka-prozesu zabal eta bizi bat antolatuko da, Munduko Gizarte Foroaren pandemia ondoko hurrengo edizioari begira; ondo bidean, 2021aren amaieran edo 2022aren hasieran egin beharko litzateke edizio hori, Mexikon (Munduko Gizarte Foroa).

Ekitaldia: Latinoamerikako Nazioarteko III. Mintegia:
gatazka eta politika garaikideak - SIALAT

Deialdia: Universidade Federal do Pará (UFPA),
Centro de Estudios Altos Amazónicos zentroaren bidez

Lekua eta eguna: 2021eko otsailaren 5a eta 26a

Informazio gehiago: <https://www.clacso.org/actividad/iii-seminario-internacional-america-latina-politicas-e-conflictos-contemporaneos-sialat>

Nazioarteko ikerketetan ikerketa- eta gogoeta-trukea zabaltzeak duen interesa azpimarratu nahi dugu, humanitateen esparruan Latinoamerikan sortutako ezagutzaren sustraietatik ernatutako bestelako epistemologia batzuetatik eragiteari begira. Gogoeta egiten du Latinoamerikako pentsamendu sozialaren arrakalei buruz, Europan eta Estatu Batuetan sortutako zientziaren emaitza baita hura ere. Bestelako ikuspegietatik haustura epistemologikoak pentsatzeko eta gauzatzeko ahalegin hori aldi berean agertzen da erronka eta aukera gisa. Arrazoi horrexegatik izango da gai nagusia "Democracia, Naturaleza y Epistemologías para pensar el mañana" ("Demokrazia, natura eta biharra pentsatzeko epistemologiak", SIALAT).

matxino artean en rebeldía

Ilustradora, artista y ciberartista feminista

Apoyada en la compleja genealogía feminista, p.nitas* investiga a través de sus lápices y cuadernos sobre la creación de otras gramáticas. Entre sus objetivos está el de subrayar la importancia de la historia silenciada de la teoría y práctica feminista, así como cuestionar los cánones de belleza y el sistema binario sexo/género impuesto, transgrediendo el significado otorgado al cuerpo desde la antropología del sistema patriarcal. A través de sus ilustraciones abre la posibilidad de reinventar las categorías opresoras de la humanidad. Su trabajo también tiene un profundo compromiso ecofeminista en fondo y forma.

p.nitas*

